МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Кваліфікаційна робота магістра

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ ІНФОРМАЦІЙНІЙ ВІЙНІ В УКРАЇНІ

Виконав: магістрант 2-го курсу, групи 8.2814-пуа
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
освітньо-професійної програми «Публічне управління та адміністрування»
А.Д. Бенда

Керівник: доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи,
к.держ.упр. Кас'яненко Д.В.

Рецензент: завідувач кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи,
д.філос.н., професор Бутченко Т.І.,

Запоріжжя – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціології та управління
Кафедра філософії, публічного управління та соціальної роботи
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»
Освітньо-професійна програма «Публічне управління та адміністрування»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи
_____Т.І. Бутченко
«____»_____2025 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРАНТЦІ

Бенді Ангеліні Дмитрівні
(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи Культурна дипломатія як інструмент протидії інформаційній війні в Україні
керівник роботи Кас'яненко Денис Валерійович, к.держ.упр.
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)
затверджені наказом ЗНУ від «19» березня 2023 року № 418-с

2. Строк подання студентом роботи 4 грудня 2025 року

3. Вихідні дані до роботи Культурна дипломатія : навч. посіб. / ред.: І. Б. Матяш, В. М. Матвієнко. Київ : Ін-т міжнар. відносин КНУ ім. Тараса Шевченка; Наук. т-во історії дипломатії та міжнар. відносин. 2021. 252 с.;Дипломатія. Навчальний посібник. Корольчук Л.В., Баула О.В., Галазюк Н.М., Зелінська О.М., Кравчук П.Я., Лютак О.М., Савош Л.В., Урбан О.А. Луцьк: ПП «Волинська друкарня» 2024, С. 340; Інформаційні виклики гібридної війни: контент, канали, механізми протидії : аналіт. доп. К.: НІСД. 2019р. С 109.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Проаналізувати історію дослідження культурної дипломатії як інструменту протидії інформаційній війні; 2. Визначити основні поняття дослідження: «культурна дипломатія», «інформаційна війна»;3. Сформувати принципи та методи дослідження культурної дипломатії як інструменту протидії інформаційній війні; 4. Дослідити сутність та особливості культурної дипломатії як інструменту протидії інформаційній війні; 5. Розглянути культурну дипломатію в системі інструментів інформаційної війни; 6. Проаналізувати методи культурної дипломатії як інструменту протидії інформаційній війні; 7. Проаналізувати історичний досвід української

державності як джерело для оптимізації культурної дипломатії в сучасній Україні;8. Дослідити сучасний стан культурної дипломатії як інструменту протидії інформаційній війні у контексті повномасштабного вторгнення росії в Україну; 9. Визначити перспективи та напрями вдосконалення культурної дипломатії як інструменту протидії інформаційній війні в Україні.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

_____

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Кас'яненко Д.В., доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи, к.держ.упр.	20.03.2025	20.03.2025
Розділ 2	Кас'яненко Д.В., доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи, к.держ.упр.	28.08.2025	28.08.2025
Розділ 3	Кас'яненко Д.В., доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи, к.держ.упр.	10.10.2025	10.10.2025

7. Дата видачі завдання 20 березня 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	Березень – квітень 2025	*виконано*
2.	Бібліографічний пошук	Травень 2025	*виконано*
3.	Розробка основних положень роботи	Червень 2025	*виконано*
4.	І розділ	Червень – серпень 2025	*виконано*
5.	ІІ розділ	Серпень – жовтень 2025	*виконано*
6.	ІІІ розділ	Жовтень – листопад 2025	*виконано*
7.	Систематизація висновків	Листопад – грудень 2025	*виконано*
8.	Нормоконтроль	Листопад – грудень 2025	*виконано*

Студент _____ А.Д. Бенда

Керівник роботи _____ Д.В. Кас'яненко

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ О.В. Заїка

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота складається з 98 сторінок, 83 позиції у списку літератури.

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ, ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА, «М'ЯКА СИЛА», ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ, ІНФОРМАЦІЯ, ДИПЛОМАТІЯ.

Мета дослідження: визначення та аналіз механізмів, інструментів та потенціалу культурної дипломатії у протидії інформаційній війні, зокрема в контексті сучасних викликів, з якими стикається Україна під час війни.

Об'єкт дослідження: культурна дипломатія як феномен міжнародних відносин.

Предмет дослідження: культурна дипломатія як інструмент протидії інформаційній війні в Україні.

Методи дослідження: аналіз, синтез, індукція, дедукція, структурно-функціональний, аналіз статистичних даних.

Новизна дослідження: обґрунтовано роль культурної дипломатії у протидії інформаційній війні в умовах повномасштабної війни в Україні.

Гіпотеза: культурна дипломатія є ефективним інструментом протидії впливу інформаційної війни, оскільки сприяє формуванню позитивного іміджу держави, розвінчанню пропагандистських наративів та зміцненню міжнародної підтримки через культурний контекст.

Висновки: 1. Дослідження культурної дипломатії ґрунтується на поєднанні гуманітарних теорій та сучасної методології, що створює достатню науково-методологічну базу для розгляду її як важливого чинника інформаційної безпеки України.

2. Культурна дипломатія за своєю суттю є важливим інструментом зовнішньої та інформаційної політики, сприяючи зміцненню міжнародних зв'язків, культурному діалогу та протидії інформаційним загрозам.

3. Стратегія розвитку культурної дипломатії під час війни та відбудови України має спиратися на історичний досвід і сучасний культурний потенціал, щоб ефективно протидіяти пропаганді та зміцнювати міжнародну підтримку.

SUMMARY

The qualification thesis consists of 98 pages and includes 83 sources in the bibliography.

CULTURAL DIPLOMACY, INFORMATION WARFARE, SOFT POWER, PUBLIC DIPLOMACY, INFORMATION, DIPLOMACY.

Research aim: to identify and analyse the mechanisms, instruments, and potential of cultural diplomacy in countering information warfare, particularly within the context of the contemporary challenges Ukraine faces during the war.

Object of research: cultural diplomacy as a phenomenon of international relations.

Subject of research: cultural diplomacy as an instrument for countering information warfare in Ukraine.

Research methods: analysis, synthesis, induction, deduction, structural-functional method, and statistical data analysis.

Research novelty: the study substantiates the role of cultural diplomacy in countering information warfare in the context of the full-scale war in Ukraine.

Hypothesis: cultural diplomacy is an effective instrument for countering the impact of information warfare, as it contributes to the formation of a positive international image of the state, the debunking of propagandist narratives, and the strengthening of international support through cultural means.

Conclusions: 1. The study of cultural diplomacy is based on the combination of humanitarian theories and modern methodological approaches, which provides a sufficient scientific and methodological basis for considering it as an important factor in Ukraine's information security.

2. By its nature, cultural diplomacy serves as an important instrument of foreign and information policy, contributing to the strengthening of international relations, cultural dialogue, and the counteraction of information threats.

3. The strategy for developing cultural diplomacy during Ukraine's war and reconstruction should rely on historical experience and contemporary cultural potential to effectively counter propaganda and strengthen international support.

ЗМІСТ

ВСТУП……..6
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ПРОТИДІЇ ІНФОРМАЦІЙНІЙ ВІЙНІ В УКРАЇНІ…….…….9
1.1. Історія дослідження культурної дипломатії як інструменту протидії інформаційній війні……...……9
1.2. Уточнення основних понять дослідження: «культурна дипломатія», «інформаційна війна».....…..…….…...17
1.3. Принципи та методи дослідження культурної дипломатії як інструменту протидії інформаційній війні …….…….……..…...25
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ПРОТИДІЇ ІНФОРМАЦІЙНІЙ ВІЙНІ В УКРАЇНІ …….…...30
2.1. Сутність та особливості культурної дипломатії як інструменту протидії інформаційній війні……..…….……....30
2.2. Культурна дипломатія в системі інструментів інформаційної війни…….……...35
2.3. Моделі та механізми культурної дипломатії як інструменту протидії інформаційній війні……...43
РОЗДІЛ 3. ОПТИМІЗАЦІЯ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ПРОТИДІЇ ІНФОРМАЦІЙНІЙ ВІЙНІ В УКРАЇНІ ……..…….52
3.1. Історичний досвід української державності як джерело для оптимізації культурної дипломатії в сучасній Україні…...……....52
3.2. Сучасний стан культурної дипломатії як інструменту протидії інформаційній війні у контексті повномасштабного вторгнення росії в Україну …….....63
3.3. Перспективи та напрями вдосконалення культурної дипломатії як інструменту протидії інформаційній війні в Україні.....75
ВИСНОВКИ……...87
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ…….....90

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах протистояння України проти росії є актуальним питання протидії дезінформації та пропаганди з боку ворога як в середині країни, так і на міжнародній арені. Саме від останнього залежить рівень підтримки та довіри до української держави з боку наявних та потенційних партнерів. Культурна дипломатія як «м'яка сила», що сприяє створенню позитивного іміджу держави та прихильності, є інструментом протидії інформаційній війні, яку століттями веде російська держава у різних її формах проти України.

Минулий досвід спроб відновлення та зміцнення української державності, особливо приклад культурної дипломатії УНР, говорить, що на тлі геополітичних змін, важливо заявляти про себе, через культуру – мову, яку розуміє кожен громадянин, яка здатна стати зброєю масового ураження. Слід зазначити, що ворог протягом усієї історії мав потужний культурно-інформаційний вплив на міжнародну спільноту, що призвело до «змішування» українського та російського народу у свідомості представників не тільки інших націй але й багатьох українців, та практично, зникнення українського контексту з геополітичної арени. З проголошенням незалежності, інформаційна політика росії сприяла розмиттю меж між Україною та росією, як для громадян України, так і для міжнародної спільноти. Вже з початком російської агресії на території України в 2014 році негативний вплив слабкої інформаційної та культурної політики України та потужна пропаганда росії, призвела до заморожування конфлікту. Повномасштабне вторгнення дозволило змінити позиції, і вже можна спостерігати активну культурну дипломатію України, та те як вона впливає на інформаційну війну. Проте, деякі прогалини існують досі, що сприяє подальшій появі прихильників росії та проявам подвійних стандартів.

Саме тому, культурна дипломатія є важливим інструментом для України, який здатен, з одного боку, зміцнити позиції України та заручитися підтримкою, а з іншого, розбити вплив російської пропаганди, та культурні бар'єри, які не дозволяють Україні рухатися у напрямку євроатлантичної інтеграції.

Культурна дипломатія є ключовим інструментом для України, оскільки через культурні цінності та практики, які є зрозумілими та близькими для широкого кола людей вона дозволяє ефективніше доносити державні меседжі, ніж традиційні політичні методи. У демократичних країнах громадська думка значною мірою впливає на політику держави, тому формування позитивного сприйняття України серед населення створює сприятливі умови для зміцнення міжнародної підтримки держави. Саме використання культурного фактору дозволяє Україні знаходити нових прихильників за кордоном, що посилює її міжнародні позиції.

З початком війни в Україні науковців все більше почало цікавити питання культурної дипломатії та інформаційної війни між Україною та росією. Так до питання культурної дипломатії України зверталися науковці Костиря І. О., Шевченко М. І., Янченко Н. М., Шпаковськи Л.В., Розумна О.П., Валюшко І., Культурну дипломатію, безпосередньо, в контексті російсько-української війни як інструмент безпеки, розглядали Петров В.В., Гольцов А.Г., Сопілко І.М., Череватюк В.Б., Биркович Т. І. Санченко О.

Поняття та особливості «м'якої сили» досліджували вітчизняні науковці Шостак К., Козакова О.М., Гуліда Т.В., Воропаєва Т.С., Авер'янова Н.М. та інші. Історію культурної дипломатії Директорії УНР як прикладу для сучасної української держави розглядали Ямборко О., Литвин С. та інші.

Роботи цих дослідників є ґрунтовними та різносторонніми, показують різні аспекти культурної дипломатії та інформаційної війни. Такі напрацювання є важливими для побудови стратегій інформаційного протистояння та знайомства світу зі справжньою Україною. Проте глобальний контекст культурної дипломатії як інструменту інформаційної війни залишається недостатньо розглянутим.

*Об'єкт дослідження***.** Культурна дипломатія як феномен міжнародних відносин.

Предмет дослідження. Культурна дипломатія як інструмент протидії інформаційній війні в Україні.

Мета дослідження. Визначити та проаналізувати механізми, інструменти та потенціал культурної дипломатії у протидії інформаційній війні, зокрема в контексті сучасних викликів, з якими стикається Україна під час війни, а також розробити практичні рекомендації для підвищення її ефективності у формуванні позитивного міжнародного іміджу та боротьбі з дезінформацією.

Досягнення цієї мети передбачає розв'язання таких *завдань*:

– проаналізувати історію дослідження культурної дипломатії як інструменту протидії інформаційній війні;

– визначити основні поняття дослідження: «культурна дипломатія», «інформаційна війна»;

– сформувати принципи та методи дослідження культурної дипломатії як інструменту протидії інформаційній війні;

– дослідити сутність та особливості культурної дипломатії як інструменту протидії інформаційній війні;

– розглянути культурну дипломатію в системі інструментів інформаційної війни;

– проаналізувати методи культурної дипломатії як інструменту протидії інформаційній війні;

– проаналізувати історичний досвід української державності як джерело для оптимізації культурної дипломатії в сучасній Україні;

– дослідити сучасний стан культурної дипломатії як інструменту протидії інформаційній війні у контексті повномасштабного вторгнення росії в Україну;

– визначити перспективи та напрями вдосконалення культурної дипломатії як інструменту протидії інформаційній війні в Україні.

Головна гіпотеза дослідження. Культурна дипломатія є ефективним інструментом протидії впливу інформаційної війни, оскільки сприяє формуванню позитивного іміджу держави, розвінчанню пропагандистських наративів та зміцненню міжнародної підтримки через культурний контекст.

Структура роботи: кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури.

РОЗДІЛ 1
МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ПРОТИДІЇ ІНФОРМАЦІЙНІЙ ВІЙНІ В УКРАЇНІ

1.1. Історія дослідження культурної дипломатії як інструменту протидії інформаційній війні

Від найдавніших часів культурна дипломатія виступала не лише способом самовираження народу, а й інструментом політичного діалогу, налагодження контактів та протидії зовнішнім впливам. Вона ставала ключовим елементом у веденні війн, включаючи інформаційні, холодні та гібридні війни, також культурна дипломатія сприяла розвитку міжнародного співробітництва, культурного зближення, об'єднання та примирення держав. З часом культурна дипломатія трансформувалася із способу налагодження міжнародних зв'язків на інструмент впливу та важливий елемент зовнішньої політики держави та її безпеки.

Культурна дипломатія посіла особливе місце у системі міжнародних відносин XX-XXI століття з розвитком інформаційного суспільства. Саме з поширенням практик інформаційної війни, культурна дипломатія стала розглядатися в наукових дослідженнях як один із найдієвіших способів захисту національної ідентичності та просування інтересів держави в умовах інформаційного протистояння.

Проте культурна дипломатія у різних формах існувала з часу появи на карті світу державних утворень. Цей інструмент використовувати з метою пошуку союзників, розширення впливу держави та розпалювання війн. Саме тому культурна дипломатія як інструмент інформаційної війни ставала об'єктом інтересу багатьох науковців.

Важливо зазначити, що кожен з етапів існування української державності та боротьби за незалежність мав свій арсенал культурно-дипломатичних засобів,

адаптованих до викликів часу. Науковці приділяли увагу тому, як у різні періоди еліти використовувати культурні інструменти у зовнішньополітичних стратегіях. Починаючи від зародження Київської Русі та використання різних способів дипломатії для розширення впливу держави, можна розглянути вплив культурної дипломатії на світовий порядок та міжнародні зв'язки (наприклад, культурний вплив освіченої дочки Ярослава Мудрого Анни Київської – королеви Франції на розвиток Французького королівства). У період Гетьманщини та особливо УНР культурна дипломатія відігравала особливу роль у боротьбі за право українського народу панувати на своїй землі. В сучасній Україні культурна дипломатія напряму пов'язана з веденням інформаційної війни, пошуком партнерів та підтримки у світі. Проте варто звернути увагу і на методи культурної дипломатії, які використовувала росія за час свого існування, адже стратегія ведення інформаційної війни та використання культурної дипломатії частково складається і з протидії впливам ворога.

Дослідження у сфері культурної дипломатії формувалися на перетині історії, культурології, політології, психології та міжнародних відносин. Таким чином, вивчення історії культурної дипломатії у її зв'язку з інформаційною війною дозволяє не лише відтворити еволюцію зовнішньополітичних практик України, а й зрозуміти, як на різних етапах розвитку науковці інтерпретували роль культури у боротьбі за збереження національної ідентичності. У цьому розділі буде розглянуто дослідження, присвячені різним історичним епохам: Київській Русі, Гетьманщині, Українській Народній Республіці, а також періодам незалежної України – 1991–2014, 2014–2022 та 2022–2024 років.

Хоча міжнародну взаємодію Київської Русі важко назвати культурною дипломатією у її сучасному розумінні, однак саме в цей період формуються перші приклади використання культури як засобу легітимації влади, налагодження зовнішніх контактів та інтеграції у ширший європейський простір. Династичні шлюби, християнізація, культурні та освітні обміни з Візантією і Західною Європою виконували функцію, яку сьогодні можна інтерпретувати як прообраз культурної дипломатії. Саме тому дослідження цього етапу є

важливими для розуміння більш глибинних особливостей українських практик культурної комунікації у міжнародному вимірі.

Можна виділити ряд класичних наукових праць, які розглядають існування та діяльність Київської Русі у різних сферах, включаючи міжнародні культурні зв'язки. Класичний аналіз історико-політичного контексту представлений у працях. М. Грушевського «Історія України-Руси», у якому підкреслювалося значення династичних союзів та християнізації як способу укріплення Руссю своїх позицій в Європі. Також слід виділити працю І. Шевченко «Україна між сходом і заходом: Нариси з історії культури до початку XVIII століття», де досліджуються культурні зв'язки Київської Русі. Хоч термін «культурна дипломатія» у цей час не застосовувався, учений показує, що Русь виступала посередником між візантійською та західноєвропейською традиціями. Християнізація, династичні шлюби, запозичення освітніх і мистецьких моделей постають у його працях як своєрідні інструменти міжнародного культурного впливу. Таким чином, Шевченко інтерпретує Київську Русь не лише як політичний центр, але й як суб'єкта ранньої культурної дипломатії [12; 76].

Для розуміння генези української культурної дипломатії слід розглянути працю П. Толочка «Київська Русь». У своїй праці науковець не використовує термін «культурна дипломатія», але дає зрозуміти, що вже в добу Київської Русі культура та релігія по-своєму відігравали роль інструментів зовнішньої політики. Це створює підґрунтя для подальших досліджень культурної дипломатії української державності пізніших періодів [64].

Для дослідження культурної дипломатії як інструменту інформаційної війни в умовах протистояння росії проти України важливо розглянути етап українсько-російських відносин, який почався з появою на теренах Європи Гетьманщини та, пізніше, підписанням Переяславської угоди. Низка науковців досліджували міжнародні відносини, які сформувалися у Війську Запорозькому, під час національно-визвольної війни 1648-1653 років. Одним з науковців, який досліджував саме російсько-українські відносини козацького періоду був Когут З., який у своїй праці «Російський централізм і українська автономія: Ліквідація

Гетьманщини, 1760– 1830» розкрив ряд важливих питань – російська політика, щодо Гетьманщини, вплив імперської інтеграції на українське суспільство та його реакцію на цей процес. Дослідження включає і культурно-інформаційний контекст асиміляції козацької України та поступове обмеження автономії [25].

Професор історії Гарвардського університету, США С. Плохій у книзі «Козацький міф. Історія та націотворення в епоху імперій» крізь призму «Історії русів» розкриває контекст культурного протистояння імперій та поневолених націй, використання різних історичних формулювань та бачень у представлені своєї країни та міжнародних відносинах [43].

Праця В. Горобця «Князі і гетьмани усієї Русі. «Через шаблю маєм право». Злети і падіння козацької держави 1648–1783 років» включає себе широке дослідження різних аспектів козацького державотворення, у тому числі дипломатичні зусилля у пошуках союзників та подальшу взаємодію з союзниками, включаючи культурний та релігійний вплив. Автор показує як це вплинуло на підтримку Війська Запорозького у протистоянні проти Речі Посполитої та визнання козацької держави. У ще одній своїй науковій роботі «Українська зовнішня політика після Переяслава: стратегічні цілі та тактичні відступи другої половини 1655 р.» В. Горобець дає більш чітко зрозуміти геополітичне коло в якому існувала Гетьманщина, відповідно розкрити характер зовнішньої політики та методи впливу, включаючи культурні зв’язки[8; 9].

А. Гурбик у науковому досліджені «Український гетьманат в умовах віленсько-раднотської системи міжнародних відносин 50-х років XVII ст.: історіографічний аспект проблеми» показує як розвивалися міжнародні відносини Війська Запорозького з іншими європейськими країнами. Дослідження дає зрозуміти, що в той період велику роль відігравало саме релігійне питання, тому культурні впливи стоять поряд з релігійними [14].

Розглядаючи питання культурної дипломатії у часи Гетьманщини, слід приділити увагу спільній праці В. Смолія, В. Степанкова, В. Горобця, Т. Чухліба «Дипломатія на «межі світу»: міжнародні відносини та зовнішня політика Української держави (XVII ст. – 1750-ті рр.)». Науковці торкаються теми

імперської політики домінуючих націй по відношенню до «менших» народів в контексті російсько-українських відносин. Таке дослідження дозволяє розкрити імперські наративи та культурно-інформаційні впливи, що сприяли асиміляції українського народу, мали на меті придушити повстання та прагнення до свободи, що можна в сучасному розумінні можна вважати елементом інформаційної війни [55].

Т. Чухліб у монографії «Гетьмани і монархи. Українська держава в міжнародних відносинах 1648-1714 рр.» розглядає міжнародний політичний статус Гетьманщини та її взаємовідносини з володарями Речі Посполитої, Московської держави, Османської імперії, Кримського ханату, Шведського королівства, Молдавського князівства та інших країн, а також висвітлює головні напрями тогочасної вітчизняної зовнішньої політики у конкретних прикладах [73].

Наступним важливим етапом в українській історії є проголошення та існування Української народної республіки, яка залишила по собі успішний досвід застосування методів культурної дипломатії.

Одним з прикладів використання культурної дипломатії в українській історії є європейське турне Української республіканської капели, яке дозволило заявити про українську культуру усьому світу та привернути увагу громадськості країн Європи та Америки до відродженої Української держави у не простий для неї період, саме цю подію розглядає науковиця Т. Пересунько у своїй праці «Європейське турне Української республіканської капели як інструмент культурної дипломатії УНР (1919–1920 роки [42].

До питання культурної дипломатії Української Народної Республіки також зверталися і інші українські науковці, так В. Вєднєєв у статті «Становлення культурної дипломатії Української Народної Республіки періоду директорії (1918–1920 рр.)» розглядає організаційно-функціональну структуру, форми і методи діяльності дипломатії Української Народної Республіки, які мали на меті сформувати імідж української держави та утвердити її у системі тогочасних міжнародних відносин [3].

Слід також виділити багатогранну працю М. Марущака «Історія дипломатії ХХ століття», де розглядається рух міжнародних відносин та місце української дипломатії під час відновлення державності (1917-1921 рр.) та від проголошення Незалежності у 1991 р., включаючи культурну дипломатію. Значний інтерес від проголошення незалежності України для науковців становили саме історичні корені української дипломатії та роль культурних зв'язків у міжнародних відносинах української держави різних епох [34].

Вторгнення росії в Україну, розгортання гібридної війни спонукало появу в українській науці ряду наукових робіт на тему культурної дипломатії, інструментів інформаційної війни та національної безпеки, як окремо так і спільно для визначення взаємозв'язків у цій сфері. Всі ці праці мали практичне спрямування, враховуючи розвиток подій на території України, конкретні механізми, які застосовував ворог та результати проведених заходів з культурної дипломатії. Саме тому вони становлять наукову та практичну цінність для цього дослідження, вони дають зрозуміти як розвивалася культурна дипломатія України в умовах військової агресії.

І. Коржук у статті «Зміни аксіологічного змісту культурної дипломатії України в період 2014–2021 років» проаналізував основні цінності культурної дипломатії України від початку російської агресії. Науковець звертає увагу ще й на те, що культурна дипломатія є не лише значущим інструментом розвитку міжнародних відносин, а й важливою на внутрішньодержавному рівні [29].

Т. Нагорняк, А. Осмоловська зосереджуються на результатах культурної дипломатії та інформаційної політики України, аналізуючи присутність України в інформаційному просторі прикордонних держав після 2014 р на прикладі Польщі та Угорщини. Такий аналіз є важливим для розуміння ефективності заходів української культурної дипломатії та впливу російської пропаганди в Європі [38].

У аналітичній доповіді «Культурна дипломатія України: стан, проблеми, перспективи» О. Розумної досліджується реальна ситуація, що склалася у системі культурної дипломатії України. Також авторка аналізує вимоги та

очікування європейської спільноти, щодо українського питання та їх бачення іміджу України. Дослідження містить доцільні практичні поради, щодо інституалізації культурної дипломатії та шляхів її розвитку в Україні [50].

Окремо слід виділити науковців, які досліджували інформаційну та культурну політику України в умовах гібридної війни та акцентували свою увагу на національній безпеці. Т. Браніцька, Н. Кащенко, І. Кухар у статті «Культурна дипломатія як спосіб комунікації в інтересах національної безпеки України» висвітлили проблеми культурної дипломатії як способу комунікації в інтересах національної безпеки України. Автори визначають її пріоритети, що мають стратегічне значення для національної безпеки держави [2].

З початком повномасштабної війни Україна змінила свої позиції в інформаційній війні та почала застосовувати нові інструменти культурної дипломатії, які принесли успіх у цій сфері та допомогли отримати світову підтримку. Це породило нову хвилю наукового інтересу в Україні до теми культурної дипломатії.

В умовах війни та розвитку інформаційного суспільства великого значення набуває імідж держави, що впливає на її підтримку та сприйняття на міжнародній арені. Теми важливості іміджу як наслідку культурної дипломатії розглядають статті В. Ємець у статті «Публічна дипломатія як інструмент формування іміджу України в умовах повномасштабної війни» та А. Каргаполова у статті «Культурна дипломатія у формуванні іміджу України на міжнародній арені: кейс російсько-української війни» [20; 23].

Тему культурної дипломатії та інформаційної війни на момент повномасштабного вторгнення розглядали і інші науковці. Також спостерігається значний інтерес молодих науковців до цієї теми в межах студентських та аспірантських конференцій. Повномасштабне вторгнення сприяло переосмисленню попереднього досвіду України у збройних протистояннях та вивченню минулих помилок, осмислюючи важливість інформаційної політики та культурної дипломатії. Серед науковців, які досліджували різні аспекти культурної дипломатії України, можна виділити

наступних дослідників - І. Сопілко, В. Череватюк, О. Малюта, О. Меженська, А. Хоменко, Ю. Цекіт, І. Коржук, О Гречко [56; 33; 36; 71; 28; 11].

Багато праць українських науковців присвячені конкретним історичним подіям та містять практичні поради, серед наукових розробок є і ті праці, які зосереджені на теоретичних аспектах культурної дипломатії. Так В. Ємельянов у статті «Механізми реалізації культурної дипломатії в сучасних умовах», розглядає поняття механізмів культурної дипломатії та напрямки їх застосування. М. Процюк у праці «Публічна та культурна дипломатія як засіб «м'якої сили» України: запозичені моделі, реальні кроки та стратегічні пріоритети» дає широкий погляд на публічну та культурну дипломатію з конкретними прикладами застосування [19; 48].

Поняття культурної дипломатії та різні погляди на його тлумачення розглянули В. Парчевська та І. Паніна у науковій роботі «Дискусія щодо поняття «Культурна дипломатія». І. Сухорольська у статті «Роль культурної дипломатії у зміцненні репутаційної безпеки держави» та Н. Кащенко у статті «Культурна дипломатія–складова державної політики в сфері національної безпеки країни» розглядають культурну дипломатію як важливий елемент національної безпеки, який потребує системного підходу з боку держави [41; 61; 24].

Отже, проведений аналіз показує, що культурна дипломатія в українському науковому дискурсі розглядається крізь призму історії, міжнародних відносин та національної безпеки. Водночас, попри наявність значної кількості праць, питання культурної дипломатії саме як інструменту протидії інформаційній війні залишається недостатньо висвітленим. Це свідчить про потребу у подальших, глибших дослідженнях з урахуванням викликів повномасштабної війни та трансформацій в інформаційному просторі, які зумовлені розвитком сучасного суспільства.

1.2. Уточнення основних понять дослідження: «культурна дипломатія», «інформаційна війна».

Проведений аналіз історії дослідження культурної дипломатії як інструменту протидії інформаційній війні в Україні дозволяє перейти до наступного етапу – визначення та аналізу ключових понять наукової роботи. Зокрема, необхідно більш структуровано та детально розглянути поняття «культурна дипломатія» та «інформаційна війна» як основоположні терміни.

Розгляд терміну «культурна дипломатія» слід почати зі складових цього терміну – це поняття «культура» та «дипломатія». Такий підхід дозволяє не просто з'ясувати формальне визначення терміну, а й подивитися на його глибинну суть та з'ясувати як поєднання цих понять формує специфічний феномен у міжнародних відносинах.

Поняття **«культура»** в науці має численні варіації у тлумаченні, у різні історичні періоди дослідники надавали різних змістів цьому терміну, що також відображає рух суспільства та суспільної думки. Перше тлумачення терміну «культура» зафіксоване у праці Марка Порція Катона Старшого «De agri cultura» (III ст. до н. е.). Тоді культура вважалася вмінням вести господарство та обробляти землю, що відповідає епохі рабовласництва та аграрного способу життя. Термін «культура» також є одним з найстаріших термінів, який змінювався від епохи до епохи.

У подальшому з розвитком філософської думки, поняття «культура» почало трактуватися ширше. Наприклад, Цицерон розглядав культуру як «обробіток душі», пов'язуючи цей термін з вихованням, освітою, самоповагою та громадянською свідомістю. У Європі у період Середньовіччя культура вважалася певною мірою майстерності у будь-якій галузі, здатністю до набуття розумових навичок та поведінки у суспільстві.

У період Відродження культуру більше пов'язували з гуманістичними цінностями, творчістю та мистецтвом, що відповідало духу епохи. У XIX столітті вчені сформували численні підходи до розуміння поняття «культура». Зокрема,

Тейлор Е. у своїй праці «Первісна культура» розглядав культуру як сукупність знань, моралі, права, мистецтва та інших аспектів, які набуває людина у суспільстві. Це стало оновою антропологічного розуміння культури.

Вже у ХХ столітті розуміння культури як суспільного явища розширилося та набуло нових відтінків. Соціологи розглядали культуру як систему норм та цінностей, які наслідує кожна людина та суспільство загалом (М. Вебер, Т. Парсонс), тоді як філософи зосереджувалися на духовному вимірі (О. Шпенґлер, Й. Гейзінґа) вважаючи культуру способом вираження свободи, творчості та прагнення до краси.

Українські дослідники, включаючи Грушевського М. С., часто пов'язували культуру з національною ідеєю та історичною традицією. В українських енциклопедичних джерелах зазначається, що культура є сукупністю духовних та матеріальних надбань. У сучасній науці Саркун Л.П. доходить до визначення культури як процесу та результату реалізації людських цілей у природі, моральні та духовні переконання втілюють здібності людей та проявляються в суспільстві та через суспільство. Внутрішній зміст культури включає розвиток людини як суспільної істоти, вдосконалення її творчих та комунікативних здібностей. Також зазначається, що культура є головним чинником соціалізації людини.

У науковій роботі «Соціальна і гуманітарна політика» В.В. Дереги культура визначається як сукупність духовних та матеріальних цінностей людства, які також характеризують особливості світогляду, свідомості поведінки та діяльність людей у різних галузях.

Аналізуючи вітчизняну та закордонну літературу можна сказати, що «культура» – це сукупність матеріальних та духовних цінностей, пам'яток, норм, традицій, які характерні для певної групи людей та віддзеркалюють світогляд, поведінку, свідчать про рівень розвитку суспільства, що проявляється у їх діяльності.

До поняття «дипломатія» зверталася велика кількість вітчизняних та закордонних науковців, а також державних та політичних діячів. Автор праці «Дипломатія» Г. Ніколсон розкриває поняття «дипломатії» як методу зовнішньої

політики, що здійснюється через переговори. На основі його визначення було надано тлумачення терміну «дипломатія» у оксфордському словнику англійської мови як здійснення міжнародних відносин шляхом переговорів, сукупність засобів, що їх використовують посли з метою забезпечення переговорного процесу.

Американський вчений К. Райт розглядає дипломатію як спосіб, мистецтво переговорів, яке допомагає досягнути своїх цілей з мінімумом затрат, уникаючи війни.

Англійський дипломат Е. Сатоу зазначав, що дипломатія – це інтелектуальні здібності дипломата та почуття такту, з метою розвитку відносин між урядами держав.

Німецький дипломат Г. Фридрих вважав дипломатію наукою про міжнародні відносини і також вважав її мистецтвом переговорів у більш вузькому сенсі.

Крім того, існують різні погляди на дипломатію – як на поняття, як на професію та як на процес. Дипломатія як поняття – це сукупність контактів, процес комунікації, що ґрунтується на взаєморозумінні та розвитку.

Дипломатія як професія – це діяльність пов’язана з процесом ведення комунікації та налагодженням міжнародних відносин, презентація країни серед іноземних країн.

Дипломатія як процес – це сукупність дій суб’єктів дипломатичних відносин, що націлені на розвиток відносин з іншими країнами, шляхом переговорів.

Українська дослідниця. Палєєва Ю.С доходить висновку, що у сучасному розумінні дипломатія означає не лише офіційні стосунки між урядами держав та ведення переговорного процесу, а й торкається інших сфер життя, включаючи культуру, бізнес та інформацію на усіх рівнях держави [40].

Отже, дипломатія – це мистецтво міжнародної комунікації, що включає взаємодіяю як на рівні урядів, так і груп громадян, що мають на меті здійснити певний вплив та досягти своїх цілей.

Дипломатія набуває різних форм. Під класичною дипломатією часто розуміють діяльність, яка здійснюється на рівні урядів та часто недоступна для широких мас населення. Проте, публічна дипломатія розуміється як комунікативний процес, який зорієнтований на розвиток взаємовідносин між урядовими, громадськими організаціями та пересічними громадянами. Публічною дипломатією також вважають ряд заходів та програм профінансованих державою для поширення певного іміджу держави та формування суспільної думки за кордоном. Культурну дипломатію часто вважають частиною публічної дипломатії, адже завдання публічної дипломатії – це завоювати увагу громадськості та переконати її без жодного тиску та примусу.

Публічна дипломатія є також складовою частиною поняття «м'якої сили», яке досліджував американський вчений Дж. Най. Він вважав, «м'яка сила» - це здатність однієї країни здобути прихильність інших країн, «опираючись на три найважливіші компоненти: культуру країни, її політичні цінності та зовнішню політику. Публічна й культурна дипломатія покликані транслювати ці компоненти іншим країнам.» [54].

Ця неоліберальна концепція Дж. Ная стала основою для розуміння культурної дипломатії. За його концепцією можна зробити висновок, що культурна дипломатія – це спосіб налагодження міжкультурних зв'язків між країнами, шляхом здійснення культурних обмінів, комунікації на державному, громадському та підприємницькому рівні, зацікавлених у міжнародній культурній взаємодії суб'єктів. Неоліберальний підхід є важливим для розуміння культурної дипломатії, адже дає врахувати різносторонність міжнародних відносин та міжнародного середовища, враховуючи різні рівні зв'язків та реалізацію інтересів широкого кола акторів.

Також культурну дипломатію розглядають як спосіб поширення ідей та цінностей, що дає право вважати її формою впливу на учасників міжнародних відносин. Інший підхід до тлумачення терміну «культурна дипломатія» визначає її як форму відображення суспільства, яке вона представляє. Адже культурна дипломатія виступає інструментом формування ідентичності країни в очах

інших, вона націлена на поширення певних ідей та вражень, які формують прихильність до культури, мови, норм та ідей певного народу.

Серед українських науковців, до яких можна включити М. Процюка, О. Розумну, Г. Шамборовського, В. В. Парчевську, І. Г. Паніну, поширене сприйняття терміну «культурна дипломатія» як процесу міжкультурної комунікації, яка має за мету поширення ідей, цінностей, інформації з метою створення позитивного іміджу країни та задоволення національних інтересів, шляхом використання культурних здобутків [48; 45; 78; 41].

Отже, узагальнюючи різні наукові підходи та отримані результати від розгляду утворюючих термінів, культурна дипломатія – це явище у системі міжнародних відносин, яке спрямоване на налагодження міжкультурних зв'язків і поширення культурних цінностей. Вона виконує важливу функцію формування позитивного міжнародного іміджу держави, сприяє розвитку ідентичності країни в очах світової спільноти та забезпечує реалізацію національних інтересів шляхом культурних обмінів та комунікації.

Переходячи до тлумачення терміну «інформаційна війна», слід розібратися, що розуміється під поняттям «інформація». Воно широко використовується в різних галузях – від природничих та технічних наук до соціальних та гуманітарних. Загалом поняття «інформація» є досить абстрактним та залежить від контексту, в якому воно вживається.

Прагнення з'ясувати суть поняття «інформація» сягає стародавніх часів. Так Платон визначав інформацію як безбарвну, невловиму та безформну сутність, існуючу для людського розуму.

Англійський вчений Р. Фішер у 1921 році вперше ввів у науковий обіг термін «інформація», розуміючи під ним відомості, що передаються усним або письмовим способом [45].

На сьогодні існують три підходи до визначення поняття «інформація»: кібернетичний, філософський та правовий. В основу кібернетичного підходу покладене тлумачення та розробки науковців К. Шеннона та Н. Вінера, де інформація є сукупністю усіх видів повідомлень, включаючи накази, заборони,

заклики до дій, які поширюються не лише людиною, а й об’єктами неживої природи. За кібернетичним визначенням також вважається, що інформація – це нові відомості, які корисні для прийняття рішень в управлінні, усі інші повідомлення не вважаються інформацією.

В межах філософського підходу існують дві концепції – атрибутивна та функціональна, що дозволяє глибше поглянути на поняття «інформація» в межах цього підходу. Згідно з атрибутивним підходом, інформація є невід’ємною частиною матерії, вона є властивістю усіх існуючих об’єктів, що проявляється у всіх системах та елементах. За функціонального підходу вважається, що інформація не є властивістю неживої природи, а сама інформація є повідомленням отриманим ззовні.

Прихильники правового підходу вважають, що інформація є категорією юриспруденції, яка має бути закріплена у законодавстві. Важливо також визначити як тлумачиться поняття «інформація» в українському законодавстві. Згідно з Законом України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII, «інформація – це будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді» [46]. У Цивільному кодексі України (ст.200) зазначається, що інформація є нематеріальним об’єктом цивільного права.

Узагальнюючи можна сказати, що інформація – це відомості та дані, які передаються різними способами та можуть бути збереженими на технічних носіях.

Переходячи до тлумачення терміну інформаційна війна, слід зазначити, що існує багато наукових думок від представників різних наукових шкіл, щодо розкриття її суті. Вперше, термін «інформаційна війна» використав Т. Рон в звіті «Системи зброї і інформаційна війна» (1976 р.), проте серед дослідників точаться дискусії, щодо часу відліку появи у науковому просторі цього терміну. Дехто вважає, що термін був вперше вжитий А. Даллесом у 1967 р., у праці «Таємна капітуляція», де він вважав інформаційну війну способом підриву тилу противника, шляхом диверсійних, розвідувальних дій.

Також існують різні підходи до розуміння сутності інформаційної війни. Наприклад, представники психологічного підходу вважають, що інформаційна війна є латентним впливом на свідомість, ідеї та почуття певних груп населення, суспільних мас та індивідів з використанням дезінформації, пропаганди та маніпуляцій. Саме тому інформаційна війна є також інструментом формування нових поглядів на суспільно-політичну ситуацію через зміну цінностей та базових установок індивіда чи групи.

За геополітичного підходу, інформаційна війна вважається способом вирішення зовнішньополітичних цілей у межах протиборства декількох держав без застосування зброї, а використовуючи технології переконання, включаючи дипломатію.

Прихильники соціально-комунікативної теорії розглядають інформаційну війну як комунікаційну технологію, яка наслідує ідею отримання інформаційної переваги, підтримуючи державні інтереси.

Українські науковці Шпига П. та Рудник Р. виділяють 4 підходи до визначення терміну «інформаційна війна»:

– сукупність соціальних, економічних, правових, психологічних дій, які передбачають інформаційне протиборство та захоплення інформаційного простору ворога, перехоплення, знищення засобів передачі повідомлень;

– найгостріша форма інформаційного протистояння, що характеризується високим рівнем безкомпромісності, гострим суперництвом та інтенсивністю;

– спосіб ведення військових дій за допомогою сучасних електронних засобів захоплення та протидії;

– вид протистояння між технічними системами.

Деякі науковці вважають інформаційну війну видом політичного протиборства з застосуванням інформаційно-психологічних операцій, використанням інформаційної зброї.

Цілісне тлумачення «інформаційної війни» можна висловити наступним формулюванням: інформаційна війна – це відкритий або прихований вплив на інформаційні системи інших країн, з метою отримання переваги не лише в

інформаційному просторі, а й матеріальній, політичній, духовній та культурній сферах, що призводить до деморалізації та дезорієнтації населення, підриву довіри до державних структур та розхитування суспільної єдності.

Говорячи про культурну дипломатію як про інструмент протидії інформаційній війні, слід дати визначення поняттю «інструмент».

Інструмент, в науковому сенсі – це засіб або спосіб впливу, за допомогою якого досягаються попередньо поставлені цілі, результатом є певний очікуваний ефект на об’єкт впливу.

В результаті дослідження ключових понять дослідження – «культурна дипломатія» та «інформаційна війна» можна зробити висновок, що ці поняття пов’язані між собою. В якомусь сенсі вони є полярно протилежними, а в якомусь мають спільну мету та методи впливу.

В цьому контексті «культурна дипломатія як інструмент протидії інформаційній війні» - це сукупність способів використання культурних ресурсів, впливів, цінностей та комунікаційних практик, з метою нейтралізації деструктивного інформаційного впливу ворога, формування позитивного іміджу країни та зміцнення національної ідентичності. Інформаційна війна передбачає у своїй суті захоплення інформаційного простору, що поширюється і на інші країни та може мати вирішальне значення у протистоянні двох держав, культурна дипломатія у свою чергу є м’яким способом протидії цьому впливу, шляхом культурної комунікації та здобуття прихильності, що зміцнює позиції держави як в середині країни, так і ззовні.

1.3. Принципи та методи дослідження культурної дипломатії як інструменту протидії інформаційній війні

Дослідження культурної дипломатії як інструменту протидії інформаційній війні потребує чіткої методологічної основи, яка передбачає використання низки принципів та методів. Їх застосування дає змогу забезпечити

наукову обґрунтованість результатів дослідження та комплексно розглянути об’єкт дослідження.

Принципи наукового дослідження дозволяють визначити логіку та послідовність аналізу, формуючи теоретичні напрямки та методи. У досліджені було використано принципи, які характерні для гуманітарних наук. Зокрема, принцип об’єктивності, що забезпечує неупереджений підхід до інтерпретації фактів; принцип історизму, який дозволяє розглядати культурну дипломатію в контексті її еволюції та конкретних історичних умов; принцип системності, що спрямовує увагу на взаємозв’язок культурної дипломатії з іншими сферами суспільного життя та міжнародних відносин; принцип міждисциплінарності, який уможливлює поєднання здобутків культурології, політології, права, соціології та комунікаційних наук.

Принцип об’єктивності в науці означає, що об’єктивна реальність існує поза судженнями, цінностями та бажаннями людини. Це означає, що наукове дослідження має ґрунтуватися на фактах, логіці та раціональному мисленні, уникаючи суб’єктивних суджень, упереджень та необґрунтованих тверджень. У контексті цього дослідження принцип об’єктивності передбачає аналіз культурної дипломатії поза ідеологічними упередженнями та політичною заангажованістю, використовуючи лише перевірені та достовірні факти. В умовах сучасної інформаційної війни принцип об’єктивності є особливо важливим, адже дозволяє відокремити реальні дані від дезінформації та пропагандистських наративів.

Принцип історизму означає розгляд будь-якого питання не одиночно та обмежено певними умовами, а враховуючи історичний розвиток та конкретні соціальні, політичні та культурні умови. Принцип історизму вимагає розглядати культурну дипломатію в контексті конкретних історичних подій. Це дозволяє простежити як змінювалися форма та зміст культурної дипломатії від її початкових проявів до сучасної ролі як інструменту протидії інформаційній війні.

Використовуючи принцип системності, слід зауважити, що цей підхід означає, що об’єкт дослідження розглядається як цілісна система, яка складається з взаємопов’язаних елементів, які впливають на загальний стан системи. Принцип системності є важливим в контексті цього дослідження та передбачає вивчення культурної дипломатії як елементу ширшої системи міжнародних відносин, інтегрованої у політичне, інформаційне та культурне середовище. Такий підхід також дає зрозуміти як культурна дипломатія впливає на міжнародні відносини та на результати ведення інформаційної війни.

Принцип міждисциплінарності передбачає вивчення об’єкту дослідження з використанням знань, методів та ідей з різних дисциплін для комплексного вивчення складних явищ. Вважаючи, що культурна дипломатія в контексті протидії інформаційній війні є складним міждисциплінарним явищем, застосування цього принципу є доцільним із залученням знань із сфери культурології, соціології, політології та психології. Такий підхід дозволяє розглянути різні аспекти культурної дипломатії – від її соціального впливу до правових механізмів її існування.

Методологічний апарат дослідження передбачає використання низки наукових методів, які дозволяють комплексно розглянути предмет наукової роботи. Методи дослідження – це сукупність наукових прийомів, інструментів та процедур, які застосовують для досягнення мети дослідження. Методи дослідження дозволяють збирати, аналізувати та формулювати дані для вирішення певної наукової проблеми та узагальнення зроблених висновків, що мають користь для науки.

Дослідження передбачає використання методу аналізу, що означає розкладання об’єкта або явища на менші частини для вивчення кожного елементу, з метою кращого розуміння цілісної картини. Метод аналізу був використаний при вивченні понять «культурна дипломатія» та інформаційна війна», де розділення їх на окремі поняття дало зрозуміти різні сторони явища та сформувати узагальнене значення ключових понять дослідження.

Поряд з методом аналізу застосовують метод синтезу, як процес поєднання окремих елементів досліджуваного явища в єдине ціле, що дозволяє краще зрозуміти функціонування цілісної системи, її структуру та зв'язки. У випадку з дослідженням понять «культурна дипломатія» та «інформаційна війна», після поєднання окремих понять в єдине ціле відкрилася можливість для розкриття цілісного поняття.

Порівняльний аналіз є способом дослідження, який передбачає зіставлення різних об'єктів, явищ чи елементів, виваляючи їх спільні чи відмінні риси, зв'язки між ними чи закономірності. Цей метод дає можливість порівняти різні підходи до розуміння ключових понять, методи, які використовувалися у різні історичні епохи, зіставити різні концепції культурної дипломатії, розглянути досвід інших держав та порівняти їх практики.

Також було застосовано історичний метод, який передбачає вивчення формування, розвитку об'єктів, явищ та станів у їх хронологічній послідовності. У межах цього дослідження це означає вивчення розуміння культурної дипломатії та інших ключових елементів в умовах їх історичного розвитку та змін, які зумовлені рухом суспільства.

Системний метод передбачає, що дослідження об'єкту здійснюється через розуміння його як цілісної множини елементів, зв'язків між ними та закономірностей, що існують в цій системі. З огляду на багатогранність об'єкту дослідження системний метод дозволяє представити культурну дипломатію як складову цілісної системи міжнародних відносин та елементів протидії інформаційній війні.

Під час дослідження також було використано метод контент аналізу, що передбачало розгляд різних типів повідомлень (текстів, відео-матеріалів, документів), які доступні широкому колу осіб у інтернет-просторі. Цей метод дозволяє дослідити об'єкт, шляхом аналізу інформації з засобів масової інформації. У цьому дослідженні це означало аналіз матеріалів, які можуть містити важливу інформацію, щодо програм культурної дипломатії, ключових

елементів ведення інформаційної війни, які поширюються в медіа та способів їх протидії, які застосовуються в мережі.

Функціональний метод передбачає аналіз основних функцій, завдань, ролей об’єкта для розуміння його впливу на цілісну систему та суспільні зв’язки загалом. В межах дослідження функціональний метод було використано для визначення конкретних функцій культурної дипломатії у протидії інформаційній війні в Україні, боротьби з дезінформацією та пропагандою та формуванні позитивного іміджу країни.

Отже, дослідження культурної дипломатії як інструменту протидії інформаційній війні неможливе без чіткої методологічної основи, яка поєднує принципи гуманітарних наук та різноманітні наукові методи. Використання принципів об’єктивності, історизму, системності та міждисциплінарності дало змогу забезпечити комплексний та неупереджений підхід до аналізу проблеми. Поєднання методів аналізу, синтезу, порівняльного та історичного підходів, а також системного, функціонального методів та контент-аналізу дозволило всебічно розглянути культурну дипломатію в її взаємозв’язках із міжнародними відносинами та інформаційними процесами. Такий методологічний підхід не лише забезпечує наукову обґрунтованість результатів, але й дозволяє глибше зрозуміти специфіку культурної дипломатії як ефективного інструменту протидії інформаційній війні.

У цьому розділі було розглянуто теоретичну основу дослідження культурної дипломатії як інструменту протидії інформаційній війні в Україні. Аналіз історичних етапів та наукових досліджень дав зрозуміти, що культурна дипломатія завжди була способом утвердження держави на політичній карті світу та збереження своєї ідентичності. Від часів Київської Русі, коли культурна дипломатія здійснювалася через релігійні зв’язки, через дипломатичну діяльність Гетьманщини, помітну боротьбу за представлення у світі української ідентичності часів УНР та по сьогодні – культурна дипломатія постійно трансформувалася та набувала нових форм, що ставало об’єктом дослідження

вітчизняних науковців. Проте культурна дипломатія саме як інструмент протидії інформаційній війні залишається недостатньо вивченою.

Аналіз понять «культура», «дипломатія», «культурна дипломатія», «інформація», «інформаційна війна» та інших супутніх понять дозволили створити надійне підґрунтя для подальшого дослідження.

Застосування принципів об’єктивності, історизму, системності та міждисциплінарності, а також використання комплексу методів: аналізу, синтезу, порівняльного та історичного підходів – забезпечує цілісність і наукову обґрунтованість дослідження. Таким чином, можна зробити висновок, що дослідження культурної дипломатії як інструменту протидії інформаційній війні ґрунтується на поєднанні теоретичних напрацювань гуманітарних наук та сучасних методологічних підходів, що створює достатню науково-методологічну базу для розгляду її як важливого чинника інформаційної безпеки України.

РОЗДІЛ 2
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ПРОТИДІЇ ІНФОРМАЦІЙНІЙ ВІЙНІ В УКРАЇНІ

2.1. Сутність та місце культурної дипломатії як інструменту протидії інформаційній війні.

У сучасних умовах міжнародних відносин дипломатія виходить за межі традиційних політичних та військових інструментів. В сучасному суспільстві користуються визнанням та популярністю більш «м'які» та гуманні способи вирішення конфліктів між державами та налагодження партнерських стосунків. Саме тому дипломатія та різні її види викликають сьогодні жвавий інтерес у дослідників та практиків. Взаємини між державами здебільшого торкаються не однієї сфери та не обмежуються вирішенням територіальних питань. Більшість сучасних держав є відкритими та перебувають у постійній взаємодії один з одним.

З огляду на це слід звернути увагу на місце та особливості культурної дипломатії, які вирізняють її серед інших видів дипломатії, які практикуються між країнами, враховуючи її здатність протистояти інформаційним впливам. Дослідження змісту культурної дипломатії неможливе без розгляду її як частини дипломатичних процесів, які виникають між країнами та впливають на подальший розвиток відносин.

Види сучасної дипломатії охоплюють широкий спектр інструментів, що відображають різні сфери міждержавної взаємодії. По-перше, слід виділити державну дипломатію як інструмент представлення та захисту національних інтересів, що ведеться на офіційному рівні між представниками державної влади (Міністерство закордонних справ, уповноважені державні установи та посадовці).

Мультистороння дипломатія здійснюється між декількома країнами та має на меті спільне вирішення важливих питань для регіону, континенту чи стосується певних спільних цілей та проблем. Прикладом такого виду дипломатії можуть бути відомі міжнародні організації – ООН, НАТО, ЄС та інші.

Гуманітарна дипломатія передбачає взаємодію країн у напрямку поліпшення гуманітарної ситуації в іншій країні, що несе за собою створення спеціальних програм, проектів, що спрямовані та захист прав та людини та забезпечення гідного життя (діяльність Червоного хреста, Норвезька рада у справах біженців, World Food Program та інших гуманітарних міжнародних організацій/фондів).

Економічна дипломатія є видом дипломатії, який поширюється на економічну взаємодію між країнами та економічний розвиток, що може включати створення спільних проєктів, програм та стратегій (Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та інші).

Ще одним поширеним видом дипломатії є консульська дипломатія, що передбачає існування та діяльність консульських установ, які надають перелік послуг та сприяє захисту своїх громадян за кордоном. Цей вид дипломатії також включає різні заходи, які сприяють зближенню країн, взаємодії у сфері культури, економіки та інших сфер.

Слід зазначити, що деякі науковці розділяють поняття культурної та публічної дипломатії як окремі види. Виходячи з цього, публічна дипломатія – це вид дипломатії, який має за мету розширення взаємодії з громадськістю, неурядовими установами та медіа, що підвищує рівень підтримки та впізнаваності країни на міжнародній арені. Такий вид дипломатії є ефективним в умовах сучасного інформаційного суспільства, схильного до демократії. В совою чергу, культурна дипломатія – це вид дипломатії, який спрямований на поширення та підтримку культурних цінностей, традицій, мови країн за її кордонами. Це вид дипломатії використовує різноманітні культурні заходи для поширення свого впливу та розвитку взаємовідносин. Можна побачити, що

публічна та культурна дипломатія є дійсно близькими та взаємопов’язаними поняттями, які доповнюють одна одну та переслідують спільні цілі [17].

Проте, деякі джерела вказують на те, що культурна дипломатія є частиною публічної дипломатії. Якщо зміст публічної дипломатії можна описати як діяльність урядових організацій, спрямованих на посилення безпеки держави та захист національних інтересів, через інформаційних вплив та здобуття прихильності саме серед широких мас громадськості іншої країни, то культурна дипломатія зосереджується саме на культурному аспекті розширення міжнародного діалогу з громадськістю. Публічна дипломатія за своїм змістом поєднує в собі культурний, освітній та інформаційний аспект, що також торкається культурної дипломатії. Інформаційно публічна дипломатія не використовує і не є знаряддям для агресивної пропаганди, але скоріше використовує PR-інструменти, проте на практиці досить часто ці межі порушуються. Цей підхід можна вважати логічним та таким, що найчіткіше описує місце культурної дипломатії серед її видів.

Завданням публічної дипломатії є привернення на свій бік громадськості іншої країни, культурна дипломатія в свою чергу виконує це із застосуванням інструментів культури. Суть такої дипломатії полягає у відсутності примусу, використовуючи лише переконання та створення привабливого іміджу. Саме тому, в межах дослідження культурної дипломатії як інструменту інформаційної війни, слід глибше поглянути на поняття «м’якої сили», яка також рухається з культурною дипломатією в одному напрямку та визначає взаємозв’язок, який допоможе більш глибоко поглянути на саму культурну дипломатію.

Отже, публічну як і культурну дипломатію вважають частиною політики «м’якої сили». Дослідник цього питання Джозеф Най виділяв поняття «жорсткої сили» - економіка та військовий потенціал, та «м’якої сили» - культурна привабливість країни, яка допомагає встановити позитивні відносини та вистояти на політичній арені.

«М’яка сила» базується на трьох головних елементах – політичні цінності країни, культура країни, а точніше її привабливі аспекти для інших та зовнішня

політика держави у напрямку її сприйняття та позиціонування іншими. З цього, ми можемо побачити, що у концепції «м'якої сили» культура посідає важливе місце.

«М'яка сила» включає налагодження дружніх відносин, підвищення рівня довіри між країнами, розвиток культурних та гуманітарних проєктів, підтримка демократичних реформ.

Публічну дипломатію вважають одним із найефективніших інструментів «м'якої сили», адже вона спрямована на створення позитивного та довірливого образу держави, вплив на закордонну громадськість через культуру та інформаційну політику. Культурна дипломатія бере на себе роль розвитку саме культурного чинника у поширенні та підтримці глобального впливу на широкі маси. Це все приносить прихильність інших націй до держави та її ідеалів, що є важливим у мирний час, але особливо цінується під час військового протистояння. «М'яка сила», публічна та культурна дипломатія наслідує спільну мету – зміцнення позицій держави на міжнародній арені через переконання та ненасильницький вплив.

Безпосередньо культурна дипломатія як окреме явище має свою мету, завдання та функції. Мета культурної дипломатії – це формування та підтримка позитивного іміджу країни, сприяння міжкультурному діалогу та популяризація культурних цінностей держави на міжнародній арені.

Розкрити суть культурної дипломатії також допомагають її функції, як сукупність ролей, які вона виконує у системі міжнародних відносин:

– інформаційна функція, що включає популяризацію країни через мову, культуру та традиції, інформування про ці аспекти через культурні заходи;

– комунікаційна функція – налагодження діалогу, розширення контактів між людьми, організаціями чи установами;

– іміджева функція – формування позитивного іміджу серед міжнародної спільноти;

– захисна функція – захист національних інтересів, підтримка національної ідентичності, протидія пропагандистським впливам;

– економічна функція – опосередковане сприяння виходу держави на нові ринки, приваблення інвестицій;

– політична – розширення політичного впливу в інших країнах.

Визначення функцій культурної дипломатії зумовлює конкретні завдання, які спрямовані на їх практичну реалізацію. Аналіз завдання культурної дипломатії дозволяє детальніше побачити як саме здійснюється культурно-інформаційний вплив на інші держави та як культурна дипломатія досягає своїх стратегічних цілей. До завдань культурної дипломатії входять:

1. Поширення інформації про країну, з застосуванням культурних продуктів, мистецьких заходів, презентацій, тощо.

2. Формування позитивного іміджу через подолання стереотипів, пропаганди та підтримку репутації країни.

3. Налагодження двосторонніх культурних зв’язків через контакти між митцями, організаціями, структурами.

4. Захист культурної спадщини та історичної пам’яті, протидія спотворенню історичної пам’яті, вкорінення традицій та ідеалів.

5. Розвиток культури та креативного сектору.

6. Протидія інформаційній та гібридній війні через поширення достовірної інформації, посилення «м’якої сили».

Отже, сама культурна дипломатія за своєю суттю є частиною «м’якої сили» та публічної дипломатії, яка сприяє розвитку міжнародних відносин через популяризацію та поширення ідей, традицій, цінностей та культурної спадщини країни серед громадськості інших держав, створюючи привабливий імідж та підтримуючи дружні відносини. На відміну від інших форм дипломатії культурна дипломатія діє через механізми довіри, переконання та привабливості, що робить її особливо ефективною в умовах глобалізації та інформаційного суспільства. Її функції та завдання не лише сприяють розширенню міжкультурного діалогу, а й виступають дієвим інструментом захисту національних інтересів, культури та іміджу від впливів ворожих держав. Саме через культурну дипломатію держава здатна сформувати довготривалі

партнерські зв’язки, зміцнити свій авторитет та сприяти досягненню стратегічних цілей без примусу.

2.2 Культурна дипломатія в системі інструментів інформаційної війни.

Після аналізу сутності та місця культурної дипломатії слід більш детально зосередитися на її захисному потенціалі, а саме її здатності протидіяти інформаційним та пропагандистським впливам ворога в умовах інформаційної війни.

Ведення війни у XX-XXI столітті дещо змінилося, крім типових інструментів ведення війни на полі битви особливої ваги набуває інформація як зброя. Саме тому коли країна стикається з потужним пропагандистськими та маніпулятивними впливами з боку противника для дискредитації нації у світі та знищення внутрішньої єдності культурна, дипломатія в цьому контексті виступає не лише інструментом «м’якої сили», а й ефективним засобом протидії дезінформації, руйнуванню національної ідентичності та інформаційним атакам.

Для початку слід визначити що таке інформаційна війна, її особливості та інструменти, що дасть краще уявити взаємозв’язок інформаційної війни та культурної дипломатії.

Приклади інформаційного та психологічного тиску на супротивника у веденні війни прослідковується ще з давніх часів. Проте на початку XX століття, коли радіо, газети, пізніше і телебачення, стали доступним джерелом інформації для кожної людини та справді засобом масової інформації, відбулася трансформація характеру інформаційного впливу. Масові комунікації дозволили державам швидко та переконливо поширювати вигідну для них інформацію. Інформаційна війна почала набувати організованого, системного та інколи самостійного характеру. Особливо яскраво інформаційне протистояння реалізовувалося під час Першої та Другої світової війни, а також у період між ними (наприклад, німецько-австрійська радіовійна 1933-34 рр. з приводу приєднання Австрії до рейху). Почали з’являтися окремі відділи пропаганди,

поширювалися інформаційні кампанії, а інформаційна війна велася через друковану пропаганду, усне мовлення та радіо-пропаганду [69].

Говорячи про саму суть інформаційної війни слід зазначити, що її ціллю, як і будь якого протистояння, є завдання шкоди противнику, руйнування та пошкодження важливих систем ворога та зміцнення власних позицій. Інформаційна війна – це вид протистояння, який має на меті знищити або пошкодити інформаційні системи ворожої сторони, вплинути на свідомість населення, з метою послаблення матеріальних та моральних сил. Не менш вдалим є твердження, що інформаційна війна не є способом знищення фізичної сили, а направлена на руйнування соціуму.

Завданням інформаційної війни є маніпулювання масами, що торкається не лише населення країни проти якої ведеться боротьба, а й інших суб’єктів протистояння – партнерів, міжнародних організацій, підприємств, урядів інших країн, медіа, іноземної спільноти, а також населення країни-агресора.

Методи та інструменти інформаційної війни постійно змінюються та модернізуються, вони відрізняються в залежності від об’єкту та цілі, вони можуть здійснюватися як проти країни-ворога, так і бути спрямованими на міжнародну арену. Серед найпоширеніших методів інформаційної війни – дезінформація та пропаганда, що передбачає поширення упереджених або вигаданих повідомлень, які мають на меті формування вигідного наративу. Маніпулювання та навіювання часто застосовують у медіа та соціальних мережах як цілеспрямований вплив на почуття, емоції та думки людей, з метою схилення до певних рішень чи тверджень, деморалізації, розколу суспільства та схилення на бік окупаційної влади. Також ворогуюча держава може використовувати залякування, психологічний і психотропний тиск, що зараз також називають терміном «психологічні операції». Ознаками такого методу ведення війни є цілеспрямований інформаційний тиск на населення, поширення панічних настроїв та чуток.

Також до методів інформаційної війни відносять і фізичне блокування систем зв’язку та телекомунікацій, що проявляється через захоплення

телерадіовеж, відключення інтернету та мобільного зв'язку. Такий вплив здійснюється з метою обмеження доступу населення до достовірної інформації, створення власного «інформаційного вакууму», який буде заповнюватися вигідними для ворога повідомленнями.

Ще одним методом є диверсифікація громадської думки – сприяння розколу суспільства поширенням конфліктних поглядів, з метою внесення сумнівів, розбрату та недовіри. Не менш примітивним, але ефективним методом є розповсюдження чуток. Їм властиве швидке поширення у суспільстві без перевірки, але мають панічний та руйнівний ефект для морального духу населення.

Інформаційна війна передбачає систематичне використання комунікаційних технологій та інструментів, з метою впливу на свідомість населення, політичної влади та міжнародної спільноти. До базових засобів інформаційного впливу належать: приховування інформації, спотворення інформації, кількісне прирощення повідомлень певного типу, відволікання уваги. До цього переліку також можна додати впровадження потрібних меседжів через культуру. Засоби направлені на те, щоб змінити сприйняття реальності або історичних подій, сформувати вигідну картину ситуації, а також вплинути на поведінку цільової аудиторії. Також ці засоби здатні підірвати довіру до офіційних джерел, створювати атмосферу невизначеності та паніки, посилювати конфлікти. [7]

В комплексі всі ці засоби направлені на підрив суверенітету іншої держави, як інформаційного так і державного, підрив морально-психологічного стану суспільства, дискредитація супротивника на міжнародній арені та формування бази для реалізації подальших стратегічних цілей.

Знання методів та інструментів інформаційної війни створює підґрунтя для визначення засобів протидії інформаційній війні. Ефективна протидія вимагає системного підходу, включаючи правові, технологічні, медійні, культурні та освітні інструменти. В цьому контексті важливо сформувати в

суспільстві стійкість до маніпуляцій, шляхом розвитку критичного мислення та медіаграмотності.

Відповідно до Стратегії інформаційної безпеки України прийнятої у 2021 році можна виділити наступні напрямки протидії інформаційній війні в Україні, які також передбачають використання інструментів протидії:

1. Протидія дезінформації та інформаційним операціям – створення системи протидії гібридним загрозам, дезінформації та інформаційним операціям, залучення складових сил оборони до інформаційного спротиву та захисту, посилення відповідальності за розповсюдження дезінформації, протидія інформаційним кампаніям ворога.

2. Забезпечення всебічного розвитку української культури та утвердження української громадянської ідентичності – розвиток української мови в усіх сферах суспільного життя, посилення консолідації населення, розвиток та поширення українського культурного продукту з залученням інших європейських держав, збереження зв’язку та підтримка української діаспори.

3. Підвищення рівня медіакультури та медіаграмотності суспільства, - підтримка медіа та фахівців у сфері медіа, підготовка та проведення просвітницької кампанії з медіаграмотності.

4. Захист прав та свобод населення в інформаційній сфері – законодавчі та нормативні заходи, організація механізмів моніторингу та контролю, розвиток засобів видалення незаконного контенту, а також заходи з забезпечення безпеки журналістів та персональних даних громадян.

5. Інформаційна реінтеграція громадян України, які проживають на тимчасово окупованих територіях та на прилеглих до них територіях України – створення і поширення достовірної інформації для населення тимчасово окупованих територій, розвиток національного телерадіомовлення, використання супутникових та онлайн-каналів для забезпечення доступу до українських інформаційних каналів.

6. Створення ефективної системи стратегічних комунікацій – забезпечення ефективної комунікації між органами влади та суспільством, системний діалог з

медіа та громадськістю, розвиток іномовлення, використання національних брендів та інформаційних кампаній для формування позитивного іміджу України та висвітлення правдивих фактів, забезпечення міжнародної підтримки та утвердження української держави як проєвропейської, демократичної, повноправного члена ЄС та НАТО.

7. Розвиток інформаційного суспільства та підвищення рівня культури діалогу – модернізація телекомунікаційних мереж, підтримка суспільного мовника, стимулювання інновацій у інформаційній сфері, підтримка наукових досліджень у сфері медіа [47].

Проаналізувавши інструменти протидії інформаційної війни ми можемо сказати, що елементи культурної дипломатії займають значуще місце у переліку завдань у різних напрямках протидії. Вона виконує роль інструменту формування альтернативних наративів, корисних для українського суспільства, під час війни та спростовує пропаганду. Також культурна дипломатія забезпечує поширення та підтримку українського продукту, представлення його на міжнародному ринку, підсилення міжнародної підтримки та позитивного іміджу держави. У Стратегії інформаційної безпеки наголос робиться на інструментах «м'якої сили», реалізацію яких значною мірою забезпечує культурна дипломатія.

Для ефективного функціонування культурної дипломатії як інструменту протидії інформаційній війні важливу роль відіграє чітко визначена структура суб'єктів, які сприяють реалізації культурної дипломатії та забезпечують інформаційну безпеку завдяки їй.

Відповідно до вже згаданої вище Стратегії інформаційної безпеки, розробленої у 2021 році Рада національної безпеки та оборони України координує діяльність виконавчих органів у напрямку забезпечення інформаційної безпеки разом з Центром протидії дезінформації.

Кабінет Міністрів України формує та реалізує політику у сфері інформаційної безпеки, координує діяльність інших державних суб'єктів, забезпечує фінансування програм у цій сфері.

Органи державної влади, огрaни місцевого самоврядування, організації громадянського суспільства разом з Центром протидії дезінформації забезпечують реалізацію Стратегії інформаційної безпеки.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики в інформаційній сфері визначає пріоритетні напрямки для розвитку інформаційної безпеки. Також разом з Міністерством закордонних справ України сприяє формуванню та поширенню позитивного іміджу України серед інформаційних ресурсів іноземних держав, з метою захисту національних інтересів, зміцнення інформаційної безпеки та відновлення територіальної цілісності [47].

Міністерство оборони України та сили оборони сприяють моніторингу та контролю інформаційного простору України та попереджають про потенційні небезпеки. Крім того Міністерство оборони України проводить комунікацію з українськими та іноземними медіа, з метою передачі достовірної інформації про хід бойових дій та стримування сил ворога Збройними Силами України.

Служба безпеки України здійснює розвідувальну діяльність з метою захисту інформаційного простору України, проводить моніторинг українських та іноземних медіа для попередження та виявлення інформаційних загроз для України, спряє захисту національних інтересів в інформаційній сфері за кордоном.

Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення сприяє захисту українського інформаційного аудіо- та телепростору від пропагандистських впливів, а також забезпечує можливість транслювання українського інформаційного продукту та тимчасово окупованих територіях.

Крім того, говорячи про культурну дипломатію, важливо згадати роль Міністерства культури та стратегічних комунікацій України як одного з головних суб’єктів та Стратегію розвитку культури на період до 2030 року, яку координує Міністерство.

В контексті дослідження слід звернути увагу на Стратегічну ціль 4 в Стратегії розвитку культури на період до 2030 року – інтеграція української

культури у глобальні культурні процеси як активного учасника і рівноправного партнера.

Стратегія передбачає посилення двостороннього культурного діалогу та співпраці, шляхом формування довготривалих партнерств у сфері креативних індустрій, розвитку програм мобільності та обміну досвіду, активної участі у міжкультурних організаціях та залучення української діаспори до популяризації української культури. Крім того, передбачається поширення позиціонування російської федерації як держави-агресора, сприяння розробці наукових досліджень іноземних науковців у сфері української культури, залучення фінансування для проєктів у сфері виготовлення культурних продуктів у співпраці.

Не менш важливим у цьому напрямку є налагодження механізмів взаємодії з українцями за кордоном, шляхом полегшення доступу до інформації про український культурний продукт, формування попиту на нього серед іноземців, фінансування культурних проєктів та створення Світової української культурної платформи. Саме ця операційна ціль передбачає синхронізацію діячів культури та організацій, що долучені до культурної дипломатії.

Для забезпечення Стратегічної цілі 4 важливим є також розширення присутності креативних індустрій на міжнародних ринках, що забезпечується через стимулювання креативного підприємництва, підтримку експорту українського культурного продукту та посилення роботи з інтелектуальним правом власності.

Культурна дипломатія також передбачає презентацію української культури під час ключових світових культурних подій, що закріплено Операційною ціллю 4. Цей напрямок включає адаптацію українського культурного продукту до потреб іноземної аудиторії, розширення культурної мобільності та висвітлення у медіа культурних подій та проєктів.

До реалізації Стратегії розвитку культури на період до 2030 року залучені Міністерство культури та стратегічних комунікацій України як відповідальний орган, інші центральні органи виконавчої влади, місцеві органи виконавчої

влади, облдержадміністрації та райдержадміністрації, міські, сільські та селищні ради та військові адміністрації населених пунктів.

Окреме місце у реалізації культурної дипломатії займає громадський сектор, оскільки саме громадські організації, творчі спілки, мистецькі об'єднання, культурні фонди, ініціативні групи та волонтерські мережі роблять значний внесок у реалізацію Стратегії розвитку культури України та спряють популяризації України за кордоном. Вони здійснюють реалізацію культурних проєктів на міжнародному, організовують мистецькі виставки, публічні заходи, виставки, спрямовані на висвітлення української культури та сучасного контексту війни. Завдяки своїй гнучкості та мобільності ці інституції здатні оперативно реагувати на глобальні події, створювати впізнаваний культурний продукт, співпрацювати та здійснювати комунікацію з міжнародними організаціями. Активність громадського сектору підсилює державну політику у сфері культурної дипломатії, забезпечуючи швидку та просту комунікацію з міжнародною громадськістю та формуючи позитивний імідж України.

В умовах сучасної гібридної війни з застосуванням інформаційних засобів протистояння, які постійно розвиваються та вражають не тільки інформаційні системи України, а й направлені на дискредитацію на міжнародній арені та мають вплив на інформаційний простір інших держав, важливо знайти такий інструмент, який буде зупиняти цей вплив та сприяти відновленню територіальної цілісності України. Сучасна світова спільнота визнає неагресивний вплив, скоріше переконання та дипломатію. Саме тому культурна дипломатія є найбільш ефективною в сучасному протистоянні України проти пропагандистського впливу росії. У своєму взаємозв'язку з стратегіями інформаційної безпеки та розвитку культури культурна дипломатія функціонує як «м'яка сила» у інформаційному протистоянні, посилюючи стійкість до інформаційних атак та маніпуляцій. Координація діяльності державних органів, культурних інституцій, медіа та діаспори забезпечує ефективне використання культурної дипломатії як інструмент інформаційного захисту та інтеграції у світові культурні процеси.

2.3. Моделі та механізми культурної дипломатії як інструменту протидії інформаційній війні

Кожна сучасна країна, яка має на меті налагодити партнерські відносини з іншими державами, формує власну модель культурної дипломатії. У міжнародних відносинах культурна дипломатія реалізується саме через моделі та механізми, які дозволяють визначити основні напрямки, характер взаємодії та очікувані результати. Знання цих моделей та механізмів дозволяє не тільки побудувати оптимальну модель для України, а й зрозуміти як взаємодіяти з іншими країнами, відповідно до їх моделей. Саме через визначені форми взаємодії, інституційні рамки та практичні інструменти культурна дипломатія набуває реальної дієвості у протидії інформаційній війні.

Моделі культурної дипломатії класифікуються за різними ознаками – за рівнем децентралізації, національними особливостями та способом поширення. Кожна з цих моделей може використовувати традиційні чи новітні механізми культурної дипломатії, кожен з яких буде розглянутий у цьому підрозділі.

Модель культурної дипломатії може бути централізованою, що передбачає планування, здійснення та моніторинг політики органами державної влади, наприклад, така модель існує в КНР (більш притаманна авторитарним країнам). При децентралізованій моделі культурної дипломатії державні суб’єкти делегують свої повноваження у сфері культурної дипломатії недержавним суб’єктам – організації громадянського суспільства, спілки, митці та їх об’єднання, недержавні установи. Децентралізована модель характеризується більшою здатністю до мобільності у здійсненні своїх функцій та повноважень. Прикладом країн, які використовують цю модель, є Німеччина та Італія. Відмінності між двома моделями полягають в особливостях адміністративного забезпечення, розподілення обов’язків, механізмах прийняття рішень та характери зв’язків між основними суб’єктами здійснення культурної дипломатії та інших важливих державних функцій [75].

В сучасному світі моделі культурної дипломатії можуть поєднувати в собі традиційні та сучасні інструменти та підходи. Однією з таких моделей є модель

мережевої культурної дипломатії, яка передбачає участь широкого кола акторів у культурній дипломаті. Основою цієї моделі є всебічна співпраця державних установ, неурядових організацій, культурних інституцій та приватних підприємств, з метою ефективного здійснення політики та досягнення цілей культурної дипломатії.

Наступною моделлю в цій класифікації є цифрова культурна дипломатія, яка використовує інтернет та соціальні мережі для просування своїх культурних цілей, ідеалів та принципів. Цифрова культурна дипломатія має властивість швидко доносити необхідну інформацію та культурні меседжі. Саме ця модель є важливою та використовується у інформаційній війні та поширенні пропаганди [19].

Не менш важливою та популярною у сучасному світі є модель креативної культурної дипломатії, яка акцентує увагу на використання креативних індустрій – мистецтва, музики, кіно та дизайну, як інструменту зовнішньої політики та культурної дипломатії. Креативні індустрії в час розвитку технологій здатні охопити велику кількість людей та просувати певні культурні меседжі, сприяти створенню позитивного іміджу країни на міжнародній арені та популяризувати культуру. Завдяки такому підходу до розвитку культурної дипломатії створюються бренди, тренди та образи, які поширюються на весь світ та роблять країну та її культуру впізнаваною. Крім розвитку міжнародних відносин через культуру, ця модель також має значний економічний ефект для держави.

Науковці виділяють дві загальні моделі формування та реалізації культурної дипломатії – американську та європейську. Проте деякі науковці окремо виділяють серед європейських країн ще декілька національних моделей - німецьку, британську та французьку, які мають свої особливості та механізми реалізації.

Американська модель культурної дипломатії базується на понятті «публічна дипломатія». При цьому поняття «культурна дипломатія» не використовується самостійно, а розглядається як складова публічної дипломатії.

Це пояснюється стратегічним та комплексним впливом на світову громадську думку, що перевищує сферу впливу лише культурної дипломатії.

Якщо не аналізувати культурну дипломатію США глибоко, може здатися, що її особливості полягають у розвитку креативних індустрій, а особливо кіно (Голівуд) та масової американської культури. Проте культурна дипломатія є також сферою державного впливу через культуру. Таке твердження про американську культурну дипломатію може бути пов’язаним з тим, що в США ніколи не існувало Міністерства культури, а основна культурна діяльність здійснювалась поза впливом держави. Такий підхід можна назвати дещо ліберальним, що також сприяє розвитку громадської ініціативи у сфері культури.

Функції культурної дипломатії в США виконували лише декілька державних органів: Інформаційне агентство США частково виконувало функції публічної дипломатії в частині інформаційного забезпечення іноземних країн через засоби радіо- та телезв’язку. Агентство було ліквідовано у 1999 році. В тому ж році на його замінну було введено посаду заступника держсекретаря з публічної дипломатії та громадських справ, створено відділ публічної дипломатії та публічної політики, до складу якого було переведено бюро освітніх та культурних обмінів та бюро міжнародних інформаційних програм. Так напрямок культурної дипломатії почав отримувати визнання у США. До новостворених структур також було залучено закордонні радіо- та телеканали [19].

Заступник держсекретаря відповідає за здійснення культурної дипломатії за напрямками культурних та освітніх обмінів, комунікації з світовою спільнотою, культурних програми, грантів та боротьби з тероризмом. У складі Держдепартаменту США існує три бюро за напрямком публічної дипломатії - освітніх та культурних зв'язків, зв'язків із громадськістю, та міжнародних інформаційних програм, які також беруть участь у формуванні зовнішньої політики США. На апарат заступника держсекретаря також покладено функції ведення, наповнення, перекладу офіційних сайтів посольств, друк матеріалів іноземною мовою, що раніше входило до переліку обов’язків самих посольств або окремих органів.

Американська модель культурної дипломатії також застосовує різноманітні програми обміну як для іноземців, так і для американських спеціалістів. Держдепартамент фінансує поїздки фахівців по усьому світу, де вони проводять тематичні лекції у ролі експертів. Самі працівники апарату заступника держсекретаря з публічної дипломатії працюють у посольствах, з метою інформування про програми обміну тощо. Також ці структури здійснюють нагляд та підтримку неурядових організацій та автономних урядових структур. Наприклад, USAID, «Корпус миру» надають матеріально-економічну підтримку державам у вирішення нагальних гуманітарних та економічних проблем, але також вважаються інструментами «м'якої сили» США.

Відмінною від американської моделі культурної дипломатії є європейська модель, за якої культурна дипломатія вважається важливим зовнішньополітичним інструментом. В таких країнах як Велика Британія, Іспанія та Німеччина створені спеціальні інституції, які опікуються питанням формування та реалізації культурної дипломатії - Британська Рада (Велика Британія), Інститут Сервантеса (Іспанія), Інститут ім. Ґете (Німеччина).

Британська Рада (British Council) є спеціалізованим публічним органом Великої Британії створеним з метою налагодження культурних відносин та розвитку освітніх можливостей. Британська Рада ще з 1934 року працює в 110 країнах світу та вважається відокремленим від уряду органом, але тісно співпрацює з посольствами своєї країни. Установа активно бере участь та організовує ініціативи, що сприяють культурному діалогу, крім того до заходів залучаються відомі митці та культурні менеджери. Фінансується Британська Рада за змішаною громадсько-державною системою. Невелику частку фінансування становлять урядові гранти, проте більшу частину Британські Ради залучають самостійно, надаючи культурні послуги та розробляючи проєкти для інших організацій. Часткове державне фінансування допомагає Британським Радам забезпечувати свою діяльність стабільно, у випадку, якщо є труднощі з залученням фінансування самостійно.

Дещо відмінним є досвід Польщі у реалізації культурної дипломатії. Польський Інститут є представником Міністерства закордонних справ Республіки Польща та виконує прямі функції культурної дипломатії через поширення польських наукових здобутків, культурних досягнень, цікавих подій, що відбуваються у Польщі. Це і відрізняє Польський Інститут від Британської ради, яка сконцентрована на освітньому аспекті. Польський інститут зберігає автономію у своїй діяльності та частково фінансується за рахунок надходжень від МЗС, партнерських внесків та програм Європейського союзу. Кожна філія Польського інституту формує свою власну програму діяльності близьку до культури країни перебування. Їх основна мета – це донести національні та культурні послання до представників інших країн та сприяти культурному діалогу. Також польська культурна дипломатія передбачає залучення до заходів та проєктів Польського Інституту місцевих організацій, з метою покращення комунікації з місцевою аудиторією.

Крім того у Польщі існує велика кількість культурних установ, які частково виконують функції культурної дипломатії, тому існує деяке дублювання функцій між Міністерством закордонних справ Польщі та Міністерством культури.

Більшість європейських країн у своїй зовнішньополітичній діяльності у сфері культурної дипломатії тяжіють або до прикладу Великої Британії або Польщі. Попри це кожна європейська держава вносить свої корективи до діяльності установ, що відповідають за культурну дипломатію.

Слід зазначити, що деякі дослідники моделей культурної дипломатії окремо виділяють французьку, британську та німецьку моделі культурної дипломатії, що характерні для європейських держав.

Французька модель передбачає значну роль держави у реалізації культурної дипломатії, а також включає політику захисту французької мови та культури. За вказаної моделі міжкультурне співробітництво здійснюється через зовнішні урядові структури та передбачає систематичну інтеграцію міжкультурного партнерства.

Слід також окремо виділити діяльність «Альянс Франсез» - одна з найстаріших та найвпливовіших міжнародних організацій з популяризації французької мови та культури. «Альянс Франсез» має філії у більшості країн світу, і саме через них Франція здійснює найбільшу кількість культурних програм. Україна також тривалий час була частиною глобальної мережі «Альянс Франсез»

Британська модель, за цією класифікацією, значною мірою залучає приватний сектор до культурної дипломатії. Як уже було зазначено вище, відповідальність та координація діяльності у сфері культурної дипломатії перекладено на неурядову структуру та здійснюється її часткове фінансування.

Німецька модель має ознаки французької та британської моделей, З одного боку за німецької моделі система культурної дипломатії характеризується відносним контролем з боку держави та централізацією, а з іншого боку, віддаленістю від уряду. Міністерство закордонних справ Німеччини формує загальний напрямок діяльності у сфері культурної дипломатії, а виконує заплановані заходи неурядова організація (Інститут ім. Ґете) [17].

Кожна держава у своїй культурно-дипломатичній діяльності використовує ряд механізмів, які сприяють налагодженню міжнародних зв’язків та формуванню позитивного іміджу країни.

З античних часів культурна дипломатія здійснювалася через обмін культурними та освітніми досягненнями, пізніше вона стала важливим інструментом зміцнення міжнародних відносин та набула офіційного характеру. Культурна дипломатія в історії людства використовувалась для пропаганди, демонстрації культурної величі та поширення ідеологічних цінностей.

Традиційні механізми проявляють свою ефективність у формуванні позитивного іміджу країни, встановленні дружніх взаємовідносин між народами та підтримці мирного взаємоіснування. До традиційних механізмів культурної дипломатії можна віднести створення культурних центрів та інститутів за кордоном, програми співпраці та міждержавні культурні угоди, мовні та освітні

програми, традиційні культурні заходи, двосторонні та багатосторонні дипломатичні ініціативи.

Проте в сучасному світі з розвитком технологій та комунікаційних каналів інструменти культурної дипломатії виходять за рамки традиційних уявлень. Крім того COVID-19 та ізоляція змусили шукати нових шляхів для розвитку міжнародних відносин через культуру. В Україні до того ж цей процес посилився через початок повномасштабного вторгнення, тому культурна дипломатія та її механізми набули нового значення, включаючи активну протидію інформаційним атакам та пропаганді ворога, яка також почала використовувати новітні технології.

Новітні інструменти культурної дипломатії включають цифрові технології та соціальні медіа, створюючи для країн можливість поширювати необхідну інформацію за лічені секунди на широку аудиторію та просувати свої ідеали, цінності, популяризувати свою культуру та створювати позитивний імідж. Соціальні мережі є один з найпопулярніших інструментів у веденні інформаційної війни, адже саме через них проходить найбільша кількість інформації, тому ефективно використовувати їх і для протидії. Соціальні мережі також сприяють комунікації з широкою аудиторією, що дозволяє швидше та простіше здійснювати культурну дипломатію та отримувати зворотній зв’язок [19].

Інтернет-платформи досить часто використовуються державами для проведення онлайн-виставок, курсів, трансляцій культурних заходів, з метою ширшого охоплення аудиторії. Це також дозволяє проводити онлайн-заходи між представниками країн без додаткових витрат, створювати можливості для кращого знайомства з культурою країни, що буде доступно кожному.

Культурна спадщина у вигляді матеріальних та нематеріальних об’єктів також може слугувати важливим інструментом культурної дипломатії, що сприяє культурному обміну та демонстрації культурного надбання країни. Саме тому у сучасних умовах це може здійснюватися через інтернет-платформи, віртуальні музеї та онлайн-виставки.

На сьогодні штучний інтелект також використовується для культурної дипломатії. Він дозволяє створювати чат-боти для взаємодії з міжнародною спільнотою, збирати важливу інформацію та адаптувати культурний продукт до потреб цільової аудиторії. Проте досить часто цей інструмент використовує ворог для фальсифікації та поширення неправдивих фактів. Тому слід також розуміти важливість підвищення рівня медіаграмотності населення та вчасно та ефективно протидіяти таким ситуаціям.

Ще одним інноваційним інструментом культурної дипломатії вважається партнерство держави та неурядових організацій, приватного сектору. В сучасному світі така співпраця сприяє охопленню аудиторії та мобілізації ресурсів. Неурядові організації є активним каналом поширення цінностей та реалізації культурних проєктів, що зміцнює культурний діалог. Приватні підприємства слугують джерелом фінансового ресурсу та інновацій. Держава в свою чергу має офіційні зв’язки та може просувати свої ініціативи на міжнародну арену.

У сучасній культурній дипломатії активно використовуються креативні індустрії – музика, кіно, архітектура, мода, дизайн, мистецтво, які дозволяють створювати привабливий культурний продукт, який поширюється серед інших країн, здатен знайти позитивний відгук та здійснює культурний вплив. Це може реалізовуватися через участь митців у заходах, виставках, покази кіно, концерти та інше.

Отже, культурна дипломатія виступає важливим інструментом протидії інформаційним загрозам та інструментом формування позитивного іміджу країни. Залежно від політичних та історичних особливостей країн виокремлюють – американську та європейську моделі, а також в межах європейської культурної дипломатії окремо виділяють британську, французьку, польську та німецьку моделі, які визначають структуру суб’єктів, характер взаємодії та стратегічні пріоритети. Крім традиційних механізмів – культурних обмінів, освітніх проєктів та міждержавних угод – дедалі більшого значення набувають такі новітні інструменти як цифрові технології, соціальні медіа,

креативні індустрії та штучний інтелект. Їх поєднання забезпечує ефективне поширення культурних меседжів та зміцнення позицій держави в умовах інформаційного протистояння.

Проведений аналіз теоретичних аспектів культурної дипломатії як інструменту протидії інформаційній війні розкрив сутність, мету, ключові напрями та потенціал у забезпеченні інформаційної безпеки країни. Завдяки своїй здатності формувати позитивний імідж країни, поширювати певні культурні повідомлення та цінності, культурна дипломатія водночас виступає ефективним механізмом нейтралізації дезінформації та пропаганди, спрямованої на підрив міжнародного авторитету. Розглянуті моделі та механізми, як традиційні, так і новітні, демонструють здатність культурної дипломатії до гнучкості та постійної адаптації до викликів сучасного суспільства.

Отже, культурна дипломатія посідає важливе місце у системі зовнішньополітичних та інформаційних інструментів держави, забезпечуючи зміцнення міжнародних зв’язків, розвиток культурного діалогу та ефективну протидію інформаційним загрозам.

РОЗДІЛ 3
ОПТИМІЗАЦІЯ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ПРОТИДІЇ ІНФОРМАЦІЙНІЙ ВІЙНІ В УКРАЇНІ

3.1. Історичний досвід української державності як джерело для оптимізації культурної дипломатії в сучасній Україні

Ефективність державних рішень та процесів, включаючи культурну дипломатію, значною мірою залежить від здатності держави опиратися на свій минулий досвід та аналізувати його. Саме минуле містить важливі підказки, які зумовлені успіхами та невдачами, певною геополітичною ситуацією та історичними умовами. Держава, як і людина, має вчитися на власних помилках, щоб не повторювати їх в майбутньому та розвиватися. Так само і успішний досвід має знаходити продовження у майбутній діяльності, адаптуватися до сучасних умов. Це формує певну культурно-дипломатичну традицію України, яка є важливою в контексті розробки цілісної стратегії культурної дипломатії.

Особливо важливо враховувати історичний контекст, досліджуючи культурну дипломатію як інструмент протидії інформаційній війні. Адже у інформаційній війні досить часто використовують історію як інструмент – спотворення історичних фактів, маніпуляції, пошук зав’язків з іншими країнами (позитивних чи негативних), висвітлення правдивих фактів як протидії.

У попередніх розділах було визначено, що «культурна дипломатія», поняття «м’якої сили» та «інформаційна війна» набуло поширення вже у XX столітті, проте деякі дії з боку держав у попередні періоди також можна вважати проявами цих явищ. Наприклад, ще за часів Київської Русі застосовувалися культурні інструменти, які сприяли налагодженню відносин з іншими державами та мали вплив на культурний та політичний розвиток українських земель в наступні періоди історії. За часів Київської Русі використовували релігію, династичні шлюби, мистецтво як спосіб міжнародного впливу.

Християнізація Київської Русі 988 року стала потужним культурним інструментом, який визначив розвиток українських земель та зовнішньополітичний напрямок на століття вперед. Цей процес дозволив зміцнити відносини з Візантією та розширити контакти з християнською Європою. Це рішення означало включення Київської Русі до спільної культурно-цивілізаційної системи. Крім того християнізація призвела до внутрішньої єдності в державі, що також підвищило міжнародний авторитет Русі.

Важливим культурним інструментом Київської Русі стали династичні шлюби київських князів. Доньки та сестри правителів Русі виходили заміж за правителів європейських країн, що сприяло формуванню стійких політичних союзів та призводило до культурного обміну. Особливо яскравим прикладом є заміжжя Анни Ярославни, яка стала дружиною короля Франції та залишила значний культурний слід в історії Франції. Через такі союзи поширювалося сприйняття Київської Русі як культурного та політичного центру Східної Європи.

Крім того, Київська Русь була важливою ланкою між Європою, Візантією, Скандинавією та кочовими степовими народами, що спряло культурному обміну та дипломатичним зв’язкам. Це забезпечувало державі статус культурного центру, де перетиналися різні культури та цивілізації. Все це спряло формуванню позитивного іміджу Київської Русі та перетворило її на один з культурних центрів Європи того часу.

Інструменти, які використовували за часів Київської Русі не можна назвати актуальними для сучасної України. Проте цей досвід показує як розвивалися українські землі в зовнішній політиці та які впливи здійснювались із застосуванням культурних інструментів. Цей історичний контекст важливий не як модель для прямого наслідування, а як підґрунтя для усвідомлення глибини культурних процесів та їх впливу на державу та населення. Важливість цього періоду в контексті культурної дипломатії як протидії інформаційній війні в Україні підкреслюється ще й тим, що росія намагається привласнити собі історію Русі, видаючи її як свою власну серед міжнародної спільноти, акцентуючи увагу

на тісних культурних зв'язках між росією та європейськими державами саме через використання дипломатичного досвіду Київської Русі. Для Української держави на сьогодні стоїть важливий виклик, щоб повернути свою історію та довести, що ми не з'явилися «нізвідки». У контексті культурної дипломатії, використання глибоких історичних зв'язків є важливим для розвитку партнерських та доброзичливих відносин з іншими державами.

Якщо говорити про Велике князівство Литовське та Польсько-литовський період, коли деякий час українські землі зберігали свою ідентичність та автономію, то визначною ознакою культурних зав'язків була релігійна, освітня та правова направленість. В цей час представники православної еліти підтримувати зв'язки з Константинополем, Молдовою та Волощиною. Одночасно розвиток магдебурзького права в українських містах сприяв інтеграції у європейський культурний та правовий простір, формуючи позитивний образ українського міста як європейського міста.

У той час значну роль також відігравала освіта та писемність, що сприяла також розвитку різносторонніх зв'язків з іншими народами. Братські школи та Острозька академія стали цінними центрами інтелектуального впливу, через які представники української еліти мали можливість брати участь в європейському науковому діалозі. Крім того, у середньовічному світі це вирізняло українські землі та народ серед інших народів, попри наростаючий тиск та асиміляцію з боку Речі Посполитої. Для сучасної України це може стати прикладом того, як співпраця освітніх закладів ніколи не втрачає своєї актуальності та є способом розширення діалогу та впливу.

У цей період за часів правління Василя III (1505 – 1533) у Московії з'являється ідея величі та представлення Московського князівства як «третього та останнього Риму», що й поклало початок пропаганді та подальшому розвитку ідей «величності». Пізніше зазіхання на історію Київської Русі та Візантії продовжувалися у політиці наступних царів [15]

У контексті дослідження важливим є досвід Гетьманщини у культурній дипломатії та протидії інформаційним впливам Московії. Культурна дипломатія

молодої козацької держави формувалася в умовах постійного політичного та культурного протистояння проти Речі Посполитої та Московського царства, яке прагнуло обмежити автономію української держави та позбавити її міжнародної суб'єктності. Саме в той час Москва почала запускати інформаційні кампанії, які можна назвати ранніми формами інформаційної війни, та які були націлені на розвиток меншовартості українського народу, асиміляцію, руйнування ідентичності та незалежності.

За часів Національно-визвольної війни гетьманська влада активно розвивала міжнародні відносини як самостійний суб'єкт, здійснюючи взаємодію з сусідніми державами. Слід зазначити, що це є важливим кроком для молодої держави, яка перебуває у стані війни. За гетьманування Богдана Хмельницького зовнішня політика козацької держави була направлена на Східну Європу та Чорноморський регіон. Особливо важливим є взаємини Війська Запорозького з Кримським Ханством та Османською імперією. У літописах «Історія хана Іслама Гірая III» Гаджі Мехмеда Сена'ї Кримського описано характер взаємин Кримського ханства та Війська Запорозького, де також розповідається про високу дипломатичність Богдана Хмельницького. Для союзників визначальним були повага до їх народу та дотримання усіх союзницьких зобов'язань з боку Української козацької держави. Саме тому у культурній дипломатії важливим є саме повага до народу, з яким є намір укласти союз або розвинути дружні стосунки [66].

У своїй дипломатичній діяльності Богдан Хмельницький також орієнтувався на західні держави, що також сприяло включенню Гетьманщини у європейський простір. Гетьман намагався створити систему союзів, які допоможуть козацькій державі протистояти Польщі чи Москві, у разі загрози. Саме тому дипломатичні посольства діяли у Швеції, Трансильванії та Молдовському князівстві. В свою чергу гетьманська канцелярія функціонувала на високому рівні, листування велося турецькою, латиною, польською, татарською, що свідчить про ґрунтовний підхід до міжнародної комунікації.

Повага до мови союзника також є ключовим аспектом у налагоджені дружніх відносин.

Говорячи про козацьку добу також слід згадати вплив Києво-Могилянської академії, яка на той час була однією з найпотужніших освітніх осередків Європи. Випускники академії працювали у країнах Європи, досягали високих політичних та військових посад, що також спряло поширенню української освітньої та культурної традиції. У Києво-Могилянській академії навчалися Юрій Хмельницький, Іван Скоропадський, Іван Виговський, Іван Брюховецький, Петро Дорошенко, Іван Мазепа та автор першої української Конституції Пилип Орлик. Тут слід наголосити, що як російська, так і польська пропаганди в наступних століттях намагалися в своїх культурних продуктах показати козаків та козацьку владу неосвіченою, хаотичною, простацькою та злочинною, що не відповідає реальному образу козацтва.

Одним із ключових інструментів Московії став цілеспрямований вплив через духовенство, що також мав на меті обмежити політичну, духовну та культурну автономію Української козацької держави. Підпорядкування Київської метрополії московському патріархату почалося саме з застосування елементів «м'якої сили». Ще задовго до цієї події склалися тісні взаємини між московським та східним духовенством. Грецькі патріархи з часом стали «агентами» Москви в Європі та доносили важливу інформацію, підтримуючи зміцнення Московії. З початком Національно-визвольної війни східне духовенство вважало «природнім» приєднання України до росії, а також підтримували приєднання Дунайських князівств. Вони також намагалися повпливати на Богдана Хмельницького у напрямку зміцнення взаємовідносин з Москвою та були посередниками у становленні контактів з царем. На думку духовенства, це сприяло б участі козаків у протистоянні проти татар і османів. Так духовенство перетворилося на спосіб впливу на державні рішення у політиці Московії.

Підпорядкування, в наслідок московських інтриг, Київської метрополії Московському патріархату у 1686 році відкрило можливість для поширення ідеї

про «єдиний православний народ», що мало розмити українську релігійну ідентичність та виправдати політичну експансію. До сьогодні ми стикаємося з наслідками цих подій, адже Московський патріархат має вплив на сприйняття політичної ситуації як серед частини українського населення через діяльність УПЦ МП, так і за кордоном. Для росії церква стала інструментом «м'якої сили», який допомагає поширювати їх пропаганду та вплив. Крім того, під власністю УПЦ МП перебувало багато унікальних історичних духовних пам'яток України, що також мало вплив на культурний та інформаційний простір України.

За часів Гетьманщини дипломатія гетьманів поєднувала у собі різні підходи – підтримка освіти, книгодрукування, архітектура, підтримка міжнародних зв'язків. В сучасному сенсі ці дії не можна назвати культурною дипломатією, це скоріше розвиток внутрішнього культурного простору, який крім того формував образ молодої козацької держави для міжнародної спільноти.

Наприклад, Гетьман Іван Мазепа відомим своїм значним внеском в архітектуру, книгодрукування та мистецтво, що також багато в чому формувало імідж України. Адже саме ці сфери показують окремішність українського народу, його культуру та традиції. Поряд з просуванням ідеї «єдиного народу» та поступової асиміляції українського народу, важливо було заявити про себе як про окремий народ з глибоким корінням. Саме Іван Мазепа сприяв розквіту козацького бароко як унікального стилю української архітектури на тлі популяризації та розвитку «бароко» у Європі.

Під покровительством Гетьмана відбувалося спорудження та реконструкція храмів, монастирів, підтримувалися митці та архітектори. Ця політика мала прямий зовнішньополітичний ефект – через посилення культурного престижу Мазепа ніби намагався показати, що Гетьманщина впорядкована та культурно розвинена держава, яка є частиною Європи. Ця політика також продовжувалася у меценатстві та запрошенні іноземних майстрів, що створювало можливість для культурного обміну. (Чухліб)

У дипломатичній площині Іван Мазепа балансував між Московією, Річчю Посполитою, Османською імперією та Швецією. Найбільш відомим є його

зближення зі Шведським королем Карлом XII, що закріплено союзом у 1708-1709 роках. Метою українсько-шведської співпраці стало спільне протистояння Московії, в результаті успішності якого Україна мала б отримати незалежність. Цей крок завершився поразкою і подальшою русифікацією українських земель. Московська реакція спричинила ряд пропагандистських наративів, щодо України та Мазепи, які тепер набули статусу «зрадників». Саме після Полтавської поразки московська влада розгорнула широкий інформаційний наступ проти Мазепи: його образ систематично перекручувався в офіційних актах, церковних оголошеннях та хроніках, було знищено портрети Гетьмана, що мало мету легалізувати жорстоку політику Москви щодо Гетьманщини та послабити симпатію європейських еліт до українських правителів. Український народ тоді ж нарікали «мазепинцями», що було майже тим самим, що і «зрадники». Цей термін означав прихильників Івана Мазепи або інших осіб, які прагнули здобути незалежність від Москви, що розцінювалося як сепаратизм і зрада. В культурному та інформаційному контексті російська влада завжди намагалася дискредитувати українців, які прагнули незалежності, створюючи негативний образ та придушуючи протест наративами та дезінформацією.

Проте вплив Мазепи та його історія знаходила своє вираження у творчості зарубіжних письменників. Так популяризації України сприяла робота французького письменника Вольтера «Історія Карла II», де автор детально описує Україну як окрему державу, використовуючи саме термін «Україна». В цій книзі особлива увага приділяється постаті Івана Мазепи, що пізніше породило інтерес до гетьмана Джорджа Байрона, який написав поему «Мазепа». В цій поемі розповідається доля українського Гетьмана, який постає колоритним та романтичним персонажем, життя якого насичене яскравими подіями, він контрастує з західною культурою. Сам автор з романтичною пристрастю підтримує прагнення українського народу до свободи, твір переповнений образами боротьби, прагнення до волі та стійкості. Пізніше твором та образом Мазепи надихалися французькі та американські художники. Цей приклад показує, що історія України має вплив на мистецький простір Європи, що

створювало позитивний образ України та її визнання, захоплення боротьбою та силою.

Проте навіть тут не обійшлося без втручання росіян. Інформаційно-культурне протистояння навколо образу Івана Мазепи продовжилося в літературі, де імперські автори продовжували зображати Мазепу як злочинця та низьку людину. Найяскравішим прикладом цього є твір відомого російського поета Олександра Пушкіна «Полтава», яка виконувала не лише художню, а й пропагандистську функцію. Вважається, що цей твір О. Пушкіна був відповіддю та критикою твору Дж. Байрона.

Після поразки під Полтавою російська влада почала систематичне знищення Гетьманщини та козацтва. Цей процес не був одномоментним, а поступово був направленим на розмиття кордонів, використовуючи адміністративні, культурно-інформаційні, економічні та військові методи. Політика росії поєднувала в собі адміністративну централізацію та інформаційно культурну інтеграцію.

В цей час Петро І почав масову фальсифікацію історії свого народу. Ще у 1701 році він видав указ, який закликав вилучити у всіх покорених народів письмових національних пам’яток, що особливо стосувалося Київської Русі. Це також поклало початок фальсифікації ряду «історичних» документів, які грали на руку концепції росії як наступниці та спадкоємиці Русі. На основі цих фальсифікацій у 1721 році Московія оголосила себе Російською імперією, а московитів назвали росіянами. За створення цілісної та обґрунтованої історії російської держави взялася вже Катерина ІІ, знову ж таки, використовуючи фальсифікацію історичних документів, що обґрунтовували право Московії привласнити назву Русі та її історію [15].

Метою культурно-інформаційної політики росії стало знищення пам’яті про попередню державність та подвиги, нав’язування імперського бачення «єдиного народу» та недопускання козацтва до державотворення. У другій половині XVIII ст. формується наратив про «малоросів» та «великоросів», де українці як «малороси» є частиною «русского» народа, що також формувало

комплекс меншовартості в українського народу. Пізніше нападів зазнала українська мова і культура, адже її існування заперечувало імперський наратив росії. Все це досі має вплив на сьогодення України та ті інформаційні та культурні виклики, з якими ми стикаємося кожен день. Без власної державності Україні було важко витримати такий удар по власній репутації та ідентичності, проте навіть попри численні заборони та гніт, в українській культурі з'явилися твори та картини Тараса Шевченка, «Енеїда» Івана Котляревського, творчість Лесі Українки, картини Іллі Ріпина та багато інших.

Вже у XX столітті, коли світ спіткала велика війна, держава разом з розвитком технологій та інформаційних систем почала використовувати культуру та інформацію для досягнення своїх цілей. Саме тоді на теренах історії України з'явився один з найяскравіших прикладів культурної дипломатії – капела Кошиця та «Щедрик».

З першого дня існування Української Народної Республіки постало питання про визнання української держави на теренах Європи, в умовах жорсткого протистояння більшовицькій росії. Саме тому УНР здійснила ряд заходів з культурної дипломатії, з метою презентації української культури як окремої від росії та легітимізації української держави. Діяльність УНР у сфері культури та інформації є особливо актуальною та важливою для сучасної України, адже протягом століть наш ворог використовує ті самі наративи та переслідує ті самі цілі, не дивлячись на форму, якої набуває.

Міжнародне інформування стало одним з ключових напрямків УНР, так особистого ад'ютанта генерального секретаря військових справ С. Петлюри Г. Гнаенка було скеровано до Берна, з метою формування в Європі українського інформаційного бюро, пізніше інформаційні прес-бюро з'являлися і в інших країнах світу. У складі департаменті МЗС УНР діяв архівно-літературний відділ, який займався перекладом та поширенням промов членів Центральної Ради, літературу про Україну й українців, готували документальні видання про діяльність УЦР тощо [16 с. 69-84].

Пізніше з приходом до влади П. Скоропадського інформаційний напрямок продовжив розвиватися. Так у Франції та Німеччині з'явилися інформаційні служби, які доносили інформацію про події в Україні. Українські представники, які були направлені до Європи, намагалися підтримувати інтерес до України, задля пришвидшення ратифікації Берестейського мирного договору. Особливо цей напрямок розвивав В. Липинський, який давав інтерв'ю представникам закордонних газет та відвідував важливі події міжнародного рівня.

З приходом Директорії до влади, міжнародний напрямок почав розвиватися з новими обертами. Видавницька діяльність у іноземних країнах продовжувалася, на плечі МЗС також лягло відстеження інформації, яку поширюють за кордоном про Україну.

Та все ж найбільшу кількість журналістів було скеровано для висвітлення діяльності української делегації на Паризькій мирній конференції, яка мала на меті досягти визнання української держави. Попри активну інформаційну діяльність членам делегації доводилося стикатися з тим, що мало європейців розумілося на українському питанні та сприймали українців як «більшовиків другого сорту». Тому перед дипломатичною службою стояв виклик показати, що Україна та її культура є окремою та унікальною, що Україна існувала до війни.

Саме тому одночасно з іншими засобами інформування, було використано метод презентації держави через мистецтво – гастрольний тур творчого колективу. Тоді ж було створено капелу під керівництвом О. Кошиця, яка мала виступити в Парижі та сформувати позитивне ставлення до України. Держава надала капелі високий статус культурної інституції, що мала показати європейцям українську культуру. Концерт за концертом у зарубіжній пресі почав поширюватися концепт «України», який осмислювався через сприйняття та враження від культури.

Наступні концерти у містах Франції, Німеччини, Великої Британії, Польщі та інших державах справляли неймовірне враження про Україну та український народ як дуже талановитий. Про Україну почали говорити. «То, що не могли зробити дипломати, зробила капеля. Зробила пісня і на всіх мапах, навіть на

совєтських, появилась назва наших земель – Україна», – згадував військовик і дипломат В. Сікевич [16 с. 69-84].

Поразка Української Революції поставила під загрозу фінансування капели, але не її вплив. Пізніше капела О. Кошиця гастролювала США та продовжувала знайомити світ з Україною та її долею. Саме так український «Щедрик» став символом особливого свята для кожної родини – Різдва. Тепер українська культура відлунює у тисячах сердець у цей день. Проте не кожен у сучасному світі знає про долю автора музики, УНР, капели О. Кошиця, С. Петлюри. І завданням сучасної України є доносити це, берегти пам'ять і розповідати історію без прикрас.

Великим був вклад українських діаспор, які після окупації України більшовиками продовжували розвивати та поширювати українську культуру за кордоном – через кінематограф, фотографію, музику та книги.

В той час СРСР намагався зітерти цю історію, не тільки через інформацію та пропаганду, а й знищуючи фізично представників української культури. УНР дискредитували як «петлюрівщину» і українці отримали наступне визначення – «петлюрівці». Симона Петлюру намагалися зробити антисемітом та злочинцем. Про УНР поширювалися наративи як про маріонетку Антанти, а українська ідея стала «вигадкою дрібної буржуазії».

Під час окупації України СРСР українська культура, як і культура інших поневолених народів сприймалася світом як радянська, тобто російська. Україна сприймалася як частина росії, досягнення українських науковців та митців приписували теж росії. В широкому сенсі, ані виступи танцювального ансамблю ім. П. Вірського чи Київського театру опери та балету не могли б посприяти розвитку позитивного іміджу України.

Як можна бачити, методи росії незмінні, а Україна продовжує боротися за власну незалежність не тільки на полі бою, а й у інформаційній та культурній сфері. Досвід Гетьманщини показує нам, що важливо поважати союзників, створювати всередині держави культурний простір, щоб уникнути «фасадної» культури, яка існує лише для демонстрації, як це сталося у випадку росії. Аналіз

культурної та інформаційної політики часів Гетьманщини показує як росія намагається вплинути на Україну протягом століть, як формувалася ворожа політика на чому вона базувалася.

Досвід УНР близький для сучасної України – той самий ворог, ті ж методи. Акцент на мистецтво, яке здатне підкорити душу як поціновувача, так і простої людини, може створити довготривалий ефект, що має вплив на сприйняття держави. Хоча УНР проіснувала недовго, вона стала першою українською модерною державою, яка застосовувала культурну дипломатію в інформаційному протистоянні. Ці процеси особливо посилися з розвитком технологій, а сучасна Україна стикається з ще більшою кількість інформаційних викликів.

В контексті цього дослідження історичний аналіз є важливим для розуміння всієї глибини культурного та інформаційного протистояння сучасної України. Кожен період існування української державності є особливим та відповідає розвитку суспільства у той час, тому виклики та методи боротьби відрізняються, але кожен приклад показує нам на що дійсно слід звертати увагу та як використовувати можливості своєї епохи. Саме усвідомлення власної історичної безперервності, цінності культури та наслідків минулих інформаційних впливів роблять можливим створення сучасної, стратегічно виваженої культурної політики.

3.2. Сучасний стан культурної дипломатії як інструменту протидії інформаційній війні у контексті повномасштабного вторгнення росії в Україну

Сучасна українська культурна дипломатія формується в умовах боротьби за власну незалежність, на її плечах увесь досвід та роки цілеспрямованої інформаційно-культурної пропаганди росії, якою обросла світова спільнота. На сьогодні перед Україною стоїть непросте завдання – розбити столітню пропаганду та російський імперський вплив, пролити світло, щодо історії

України. В цьому контексті важливо розглянути який міжнародний імідж мала і має Незалежна Україна та як цьому посприяла цьому країна-ворог. Такий підхід допоможе зрозуміти, в якому стані імідж України зараз та з чим справляється наша культурна дипломатія зараз.

З проголошенням Незалежності України культурна дипломатія не мала чіткої стратегії. Слід звернути увагу також на підписання Будапештського меморандуму лідерами України, США, росії та Великої Британії. В результаті розпаду СРСР Україна отримала великий арсенал ядерної зброї, який бентежив інші ядерні країни. Не без зусиль росії іноземці вважали, що Україна занадто небезпечна молода країна, якій не слід довіряти ядерну зброю і буде краще, якщо менше країн її матимуть. Тому ядерну зброю України було передано росії, в обмін на гарантії, що жодна з країн, яка уклала Меморандум не буде чинити військових дій та у разі такої небезпеки, сприятиме вирішенню конфлікту та надаватиме підтримку. Як бачимо, росія мала сильний вплив на імідж України та довіру до неї з боку інших держав. Імідж країни – це не лише про образ і культуру, це те що визначає країну в багатьох аспектах та формує довіру до неї як економічну, так і політичну.

В цей час Україна сприймалася як бідна пострадянська країна, де панує корупція, що зумовлено стереотипам про пострадянський простір. Деяку «популярність» Україні приносив і Чорнобиль, який тривалий час залишався головною асоціацією для іноземців.

Після проголошення Незалежності в українській музиці стали популярними нові артисти – «Воплі Відоплясова», «Океан Ельзи», «Плач Яремії», Ірина Білик, Руслана. Проте з часом посилилася експансія росії над українським шоу-бізнесом, російська естрада, телеканали, серіали, музика стали займати переважаючу частину ефіру, 50-60% музики на радіо була російськомовною, артисти почали переходити на російську мову у своїй творчості, щоб мати доступ до російського ринку, де прибутки були значно більшими. Якби Україна в той час достатньо стимулювала українські креативні індустрії, такої ситуації не виникло. Слабкістю української естради вміло

користувалася росія, що також вплинуло на український культурний простір. Замість європейських турне, артисти продовжували їздити в росію та орієнтуватися на споживача там, що розмивало українську культуру. З іншого боку українські митці менше були представлені в Європі, що сильно заважало розвитку культурної дипломатії.

Пізніше образ України почали формувати окремі культурні події, спортивні успіхи, участь у конкурсах та поява нових брендів, однак образ досі залишався фрагментарним. Найяскравішими подіями, які привертали увагу буди перемога Руслани Лежичко на «Євробаченні» 2004, діяльність українських боксерів, зокрема братів Кличко, пізніше також Євро 2012, коли іноземці змогли не лише почути про Україну, а й відвідати її. Всі ці та інші події культури та спорту спряли впізнаваності України та формуванню її позитивного іміджу.

Після Євро 2012 багато іноземних видань писали про невідповідність реальної ситуації в Україні поширеним стереотипам. Частково це пов'язано з тим, що Україні помилково прив'язували стереотипи про росію та її образи. Україна постала перед іноземцями як привітна, гостинна країна з модернізованою інфраструктурою та добрими, талановитими людьми. Вже в той час з'явилося твердження про Україну як країну з чудовою музикою та успішними спортсменами. Тому медійний образ країни є важливим, і необхідно, щоб цей образ підкріплювався реальними фактами, щоб уявлення не відрізнялося від того, що може побачити іноземець, приїхавши в Україну.

Журналісти видань «NV Україна», «Запорізька Січ», «Еспресо», «Informer.od.ua», «Українська правда», «Український тиждень» проводили опитування серед іноземців та досліджували публікації в іноземних медіа, щодо того якою вони бачать Україну (до 2013 року). Можна виділити ряд стереотипів та вражень про Україну як позитивних, так і негативних:

– «країна, що не вміє себе подати» - велика кількість іноземців зазначали, що майже нічого не знають про Україну та її культуру;

– «пострадянська країна зі слабкою демократією» - жителі європейських країн вважають, що українці мають радянський менталітет, а наявність демократії викликає сумніви;

– «країна з бандитами та гарними дівчатами часто дещо легкої поведінки» - такий образ існує не тільки в уявленні пересічних громадян, а й активно експлуатується в голлівудському кіно («Декстер», «Пограбування по-італійськи»);

– «країна з нерозвиненим туризмом та поганим сервісом» - такі відгуки давали незадоволені іноземці, які відвідували курортні міста України (Крим, Одеса та інші);

– «двомовна країна з розмитою ідентичністю» - іноземці також помічали розділеність українського суспільства у моному питанні та постійний пошук своєї ідентичності;

– «країна гостинних та привітних людей» - в очах іноземців українці дуже привітні та приємні люди в спілкуванні, які ставляться до них з повагою;

– «країна олігархів та корупції» - іноземці дещо боялися їхати в Україну через високий рівень злочинності та діяльність «мафії»;

– «бідна країна з значним розривом між бідними і багатими» - іноземці вважали, що населенню важко прожити в Україні, що змушує їх шукати кращого життя в еміграції.

Дослідження також показують, що багато стереотипів про Україну насправді «російські». Дехто до відвідування України вважав, що тут завжди холодно, ходять ведмеді, чоловіки весь час вживають горілку, а люди загалом похмурі та непривітні. Після спілкування з українцями або візиту до України, враження цих людей кардинально змінювалися. Іноземці також зазначали, що основними «символами» України на той час були – Помаранчева революція, пісні, газові війни, бійки в парламенті, олігархи, бандити, горілка, православ'я, Чорнобиль, Брати Клички, Андрій Шевченко та інші [80].

Після початку Революції Гідності образ України дещо змінився, про Україну багато говорили у іноземних медіа, а тисячі людей спостерігали за

силою та незламністю українського народу. Саме тоді в медіа почав з'являтися образ України як держави, що бореться за власну незалежність та все таки визначилася зі своєю ідентичністю та обрала проєвропейський шлях. Якщо до Майдану Україну розглядали як «сіру зону» між ЄС та Росією, то тепер Україна сприймалася як держава, яка зробила свій свідомий вибір на користь європейських цінностей, демократії та прав людини.

У західних медіа (The Guardian, The Washington Post, Der Spiegel, Le Monde) Революція Гідності представлялася як подія, де громадяни відстоювали свою гідність, свободу та право самостійно обирати своє майбутнє. Завдяки цьому образ України припинив асоціюватися з пасивністю та невизначеністю, а навпаки сформувався образ активного суспільства, здатного до самоорганізації та демократії «знизу».

Після анексії Криму та початку агресії росії в Донецькій та Луганській областях Україна стала символом опору та протистояння авторитаризму. На рівні публічної дипломатії сформувався новий нагатив, що Україна – це держава, що стала форпостом безпеки для Європи. У протистоянні України проти російського панування багато іноземців замислилися над характером відносин та справжнім походженням України.

Саме в цей час почала розвиватися культурна дипломатія в Україні, яка мала на мені привернути увагу до проблеми війни та взаємин з росією. Так активно почав розвиватися незалежний кінематограф в Україні. Слід зазначити, що до цього кіномистецтво Україні як і музика були тісно пов'язані з російським шоу-бізнесом. Навіть на телебаченні в Україні переважали російські фільми та серіали, тому українські креативні індустрії повільно розвивалися та орієнтувався скоріше на дві країни. Від подій в Україні у 2013-2014 року почалася нова ера у розвитку української культури та культурної дипломатії. Українські письменники, музиканти, режисери стали важливими учасниками міжнародної комунікації через фестивалі, концерти та презентації. Фільми «Зима у вогні», «Донбас», «Додому», «Кіборги», європейські тури українських зірок,

поява українських авторів у світових видавництвах – все це створювало новий імідж України та впізнаваність для міжнародної аудиторії.

Зріс також науковий інтерес до України, Революція Гідності активізувала українську тему у провідних університетах за кордоном. Зросла кількість досліджень про Україну, а все більше науковців та інтелектуалів вступали в глобальну дискусію. Праці американського історика та професора Єльського університету Тімоті Снайдера, який присвятив свою діяльність дослідженню історії Східної Європи та зокрема України, стають все більш популярними, перекладаються французькою, італійською, польською, українською, німецькою та іншими мовами. Він пише нові наукові роботи, що присвячені історії України – «Українська історія, російська політика, європейське майбутнє», «Шлях до несвободи: Росія, Європа, Америка» та інші.

Лише у 2017 році в Україні був створений Український інститут, який мав на меті підвищити впізнаваність України за кордоном, забезпечити взаємодію між культурними інституціями та митцями, посилити участь України у світових культурних процесах та популяризувати українську мову у світі. Український інститут проводив ряд художніх та аудіовізуальних виставок українських митців за кордоном. Проте експерти дещо з критикою ставляться до діяльності Українського інституту в частині демонстрації культурного здобутку переважно радянських часів та заяв, що Україна з’явилася для світу після 2022 року. Тому ефективність діяльності Українського інституту в культурній дипломатії до 2022 року оцінюють вкрай низько. Це також пов’язано з тим, що українська влада не мала чіткого бачення та стратегії культурної дипломатії України, а концепції не були єдиними, а залежали від конкретної владної команди.

Проте російська пропаганда розгорталася з новою силою. До Революції Гідності навіть попри «дружні» відносини з Україною, вони продовжували поширювати імперські наративи про «єдиний народ» та намагалися стримати євроінтеграцію України, розмиваючи кордони між двома державами. Так надалі продовжували поширюватися пропагандистські твердження про «єдиний народ», «єдиний історичний простір», неповноцінність України як держави без

росії, ніби Україна –це провінція росії, меншовартість української мови як «мови неосвічених селюків» в московітській трактовці та культури, де українська культура поставала як штучна, виключно селянська, поряд з «великою російською культурою».

Починаючи з подій 2013-2014 року російська держава посилила свої інформаційні та культурні зусилля, з метою дискредитації України, легітимації власних дій та відновлення впливу в Європі. Ці зусилля реалізовувалися декількома шляхами – пряма інформаційна війна через державні ЗМІ та мережі інформації та культурна дипломатія як набір «м'яких» інструментів для посилення культурного впливу та поширення імперських наративів.

Наприклад інструментом «м'якої сили» росії став Фонд «Русскій мір», який має на меті популяризувати російську культуру та російську мову, також підтримує відкриття курсів російської мови у іноземних країнах. Проте Фонд виконує не лише функцію культурної дипломатії, а й є одним зі структурних підрозділів ФСБ. Основним пріоритетом Фонду було відкриття центрів «Русского міра» за кордоном, включаючи територію України. Крім того, до 2014 року деякі навчальні заклади України активно співпрацювали з Фондом «Русскій мір», популяризуючи російську мову та літератури, а також традиції «русского міра». У світі завдяки діяльності Фонду фінансувалися фестивалі, виставки та інші заходи, які представляли «велич» російської культури.

В цьому контексті ще однією організацією, яка за своєю суттю виконує функції російського ФСБ за кордоном – Федеральне агентство «Росспівробітництво». Офіційні функції цього органу полягають у забезпеченні міжнародного співробітництва, поширенні образу сучасної росії за кордоном, популяризація російської мови та культури, інформування, але насправді представництва «Росспівробітництва» діють як центри для проведення спеціальних розвідувальних операцій, паралельно також виконуючи функцію створення вигідного образу росії за кордоном.

Ще одним інструментом «м'якої сили» росії як в Україні, так і в інших країнах світу є Російська православна церква, як і майже 400 років тому. РПЦ

знайшла місце у багатьох містах світу та стала одним з осередків російської пропаганди. Завданням російської церкви у світі є зміцнення геополітичного впливу Кремля під виглядом духовного та культурного єднання. На міжнародній арені РПЦ позиціонує себе як «захисника традиційних цінностей», що знаходить підтримку серед консервативних кіл у Європі, Африці а Латинській Америці. Через бізнес-зв'язки росія також довгий час спонсорувала в Європі різноманітні культурні заходи, які допомагали посилити її міжнародний вплив.

Так деякі країни світу гостро реагували на розгортання подій в Україні та впроваджували санкції, але деякі ставилися неоднозначно, в чому безперечно є заслуга російської культурної дипломатії. Росіяни змогли поширювати свої наративи використовуючи прості тези, які добре запам'ятовувалися та сприймалися через створений образ росії попередньо. Щоб легітимізувати свої дії в України вони вигадали декілька конструкції та подавали ситуацію на українській території як гуманітарне втручання та захист російськомовних, боротьбу з екстремізмом, апелювали на презентації Заходу як провокатора, спільної історії з Україною. На фоні слабкої культурної дипломатії України на образу молодої недосвідченої держави багато людей вірили таким наративам.

Така політика та безкарність дій росії у період з 2014 року створила підґрунтя для нової агресії – повномасштабного вторгнення росії в Україну. Вторгнення супроводжувалося тими ж наративами про екстремізм та «нацистів», які захопили владу в Україні, захист російськомовного населення та російської церкви.

Проте їх планам не судилося здійснитися, адже з перших днів повномасштабного вторгнення Україна розгорнула потужну інформаційну діяльність, щодо висвітлення злочинів російської федерації. Опір, який чинили люди, приголомшливі кадри як беззбройні люди зупиняють російські танки, героїчний спротив ЗСУ, які стримували ворога, одночасно з тим руйнування як критичної інфраструктури, так і важливих культурних та історичних об'єктів не могли не вразити європейську спільноту. Перед ними постала нова Україна – сильна, смілива та незламна, дехто вперше зацікавився Україною та ситуацією

навколо неї. Це призвело до всебічної підтримки України на українців, європейські країни розгортали програми підтримки біженців, численні міжнародні фонди передавали допомогу, європейці влаштовували акти підтримки, розміщували українську символіку та підсвічували головні споруди своїх міст синьо-жовтим. Все це показувало, що біль українців не байдужий іншим, принаймні ми можемо бачити хто нас підтримує та відчувати цю підтримку. Все пов'язане з Україною викликало цікавіть у іноземців, що дозволило дати нове життя українській культурній дипломатії.

Провідні українські інституції переглянули свої стратегії, щодо культурної дипломатії. Свою діяльність продовжував Український інститут, який став партнером онлайн-платформи Google Arts & Culture та проводить культурні заходи та конференції по усьому світу. Український культурний фонд підтримує проєкти культурного спротиву, міжнародні резиденції для митців, надає грантове фінансування для митців та організацій у сфері культури та співпрацює з провідними інституціями ЄС, США та Канади. У свою чергу Міністерство закордонних справ України та платформа United24 забезпечують міжнародну комунікацію, постійно інформують про важливі події в Україні, розповідають як про військові злочини росії, так і про культуру та досягнення українців.

Основними формами культурної дипломатії, які стала використовувати Україна після початку повномасштабного вторгнення були:

– участь українських митців в міжнародних конкурсах, виставках та фестивалях;

– організація та проведення спеціальних заходів присвячених українській культурі (наприклад, у 2022 році у Європі було проведено ряд концертів українських співаків)

– гастролі українських мистецьких колективів;

– реалізація онлайн-проєктів зі збереження та популяризації української культури (Google Arts&Culture», сайт ukrainefi lms.com, проєкт «Листівки з України»);

– включення культурних пам'яток України до міжнародних реєстрів [70].

Цікавим прикладом культурної взаємодії відбувся між Україною та Латвією. Латвійці вражені руйнуванням музею М. Приймаченко внаслідок російського обстрілу організували проєкт «Від латвійського серця до українського серця». Проєкт передбачав створення усіма охочими в Ризі картин-реплік М. Приймаченко мозаїкою. Пізніше ці роботи передали до України. Проте така ідею є дуже важливою для популяризації українського мистецтва, адже кожен пересічний громадянин міг познайомитися ближче з роботами талановитої української художниці.

Щорічний пісенний конкурс «Євробачення» теж є важливим і результативним способом презентації своєї культури, який протягом років формує позитивний імідж України. Участь українських виконавців у цьому конкурсі показує самобутність, мовну ідентичність та здатність українського мистецтва бути різноманітним та професійним. Україна є однією з небагатьох країн, які ні разу не програвали у півфіналі, за ці роки вона стала однією з найуспішніших країн у пісенному конкурсі. Від українських виконавців завжди очікують високих результатів у фіналі конкурсу. За 22 роки Україна здобула перемогу з рази – Руслана (2004), Джамала (2016), Kalush Orchestra. Так пісня Джамали «1944» привернула увагу до Криму та депортації кримських татар, що стало одним з найпотужніших сигналів про російську репресивну політику. У 2022 році виступ та перемога Kalush Orchestra змусила публіку звернути увагу на гуманітарну проблему ув’язнених оборонців Азовсталі. Євробачення стало не лише пісенним конкурсом, а й дієвим майданчиком публічної дипломатії, де українська музика поєднується з інструментами міжнародної комунікації та інформаційного спротиву.

У 2025 році багато іноземців відкрили для себе український театр. Справжній фурор у соціальних мережах спричинила постановка Молодого театру відомого бродвейського мюзиклу «Кабаре». Головну роль вистави виконав український актор театру Ілля Чопоров, його харизма та образ захопили шанувальників у всьому світі, а його образ став натхненням для багатьох молодих людей. Це викликало у іноземних шанувальників бажання приїхати в

Україну та вивчити українську мову. Українське «Кабаре» привернуло увагу міжнародної спільноти до українського театру, де почали також ставити культові вистави «Чикаго» та «Звуки музики». Це показало, що Україна, навіть попри війну розвиває свою культур та продовжує жити і творити у складних умовах.

На новий рівень вийшов і український кінематограф, який з початком 2022 року став одним з інструментів культурної дипломатії. Українське кіно стало не лише мистецьким продуктом, а й способом документування війни, протидії дезінформації та інформування.

Найпомітнішою подією стало отримання престижної нагороди «Оскар» у 2024 році фільмом Мстислава Чернова «20 днів у Маріуполі» і номінації «Найкращий документальний фільм», фільм також був відзначений на фестивалі Sundance та премією BAFTA. Сильний резонанс отримали також інші фільми українських режисерів – «Будинок зі скалок», «Ліцей №3», «Україна. Понад усе». У сучасному світі кіно – це один з найдоступніших способів донести важливу інформацію та показати свою культуру.

Також велика кількість українських фільмів та серіалів такі як « І будуть люди», «Спіймати Кайдаша», «Мирний-21», «Крашанка», «Уроки толерантності», «БожеВільні» представлені на платформі Netflix та доступні для перегляду у всьому світі.

Попри очевидні злочини росії та порушення міжнародного права у світовому кіно досі існує поблажливе ставлення до російського кінематографу та романтизація образу росіян. Одним з таких прикладів є отримання нагороди «Оскар» фільму «Navalny» про російського опозиціонера Алєксєя Навального, попри те, що погляди політичного діяча є імперськими. Отримання нагороди цим фільмом зміцнило хибне уявлення про «війну путіна» та існування «доброї росії».

Досі у голлівудському кіно можна зустріти романтизацію образу росіян, захоплення «таємничою російською душею», «російським балетом» тощо. Так у 2024 році вийшов фільм «Громовержці», де персонажі росіяни постають як сильні, загадкові, небезпечні, але з помітною романтизацією. Фільм «Анора»

американського режисера Шона Бейкера отримав у 2024 році «Золоту пальмову гілку» Каннського кінофестивалю та ряд нагород на премії «Оскар», не дивлячись на те, що в фільмі знімаються російські актори, які до цього знімалися в російських пропагандистських фільмах та продовжують свою кар'єру в росії. Це дає зрозуміти, що російський вплив на міжнародну спільноту теж не слабшає і є ціла низка проблем та викликів, які має подолати Україна на шляху розвитку культурної дипломатії.

Не менш важливою та помітною є індустрія моди та краси, українські бренди створюють позитивний імідж України. Умови війни спряли підвищеному інтересу до українського дизайну, а провідні митці перетворили свої колекції на засіб комунікації про українську ідентичність та творчий потенціал.

Одним з найвпізнаваніших брендів на сьогодні є бренд FROLOV дизайнера Івана Фролова. Після початку повномасштабної війни в образах від українського дизайнера на концертах та червоних доріжках з'являються світові зірки – Бейонсе, Дуа Ліпа, Сабріна Карпентер, Сем Сміт, Дженіфер Лопес та інші, що істотно посилює вплив України та українських митців, робить Україну та українські бренди впізнаваними та бажаними. Крім цього українські бренди Ruslan Baginskiy, Poustovit, Ksenia Schnaider, BEVZA також одягають світових зірок. Вони все частіше одягають українські бренди для виступів, зйомок кліпів, прем'єр та офіційних подій, що безпосередньо впливає на Україну як на країну з високим культурним потенціалом, демонструючи унікальність українського дизайну.

Попри зусилля представників культури України та суб'єктів культурної дипломатії, російська пропаганда знаходить нові способи поширення вигідних для них меседжів. У 2025 році росія запустила у країнах Європи кампанію «Росія - не мій ворог», у межах якої у містах з'являються наліпки з пропагандистським меседжем. Цим інструментом впливу росія намагається подати себе як миротворця та нівелювати військові злочини. Подібні акції поширюються переважно проросійськими організаціями та були зафіксовані у Франції, Італії та

Румунії. Тому навіть попри значні успіхи, Україна має постійно реагувати на такі випадки та намагатися зменшити вплив пропагандистських кампаній [64].

Отже, культурна дипломатія сучасної України пройшла складний шлях від фрагментарного образу, який формувався переважно через стереотипи та російську пропаганду до сучасного комплексного підходу, що включає музику, кіно, театр, літературу, моду та міжнародні культурні проєкти. Події 2013-2024 років стали переломним моментом, коли українська культура почала активно демонструвати свою ідентичність на міжнародній арені, а повномасштабне вторгнення прискорило процес підкресливши сміливість, стійкість та творчу активність українського народу. Українські митці, бренди та культурні інституції створюють потужний позитивний імідж країни як багатої на таланти та вміння, формуючи довіру та симпатії до України. Проте перед українською державою досі стоять виклики – російська пропаганда, романтизація російської культури у світовому мистецтві, потреба посилення стратегічного підходу та масштабнішої присутності у світовому культурному просторі. Сучасна культурна дипломатія України показує, що культура не лише віддзеркалює національну ідентичність, а й стає ефективним інструментом державної стратегії та міжнародної підтримки в умовах гібридної війни.

3.3. Перспективи та напрями вдосконалення культурної дипломатії як інструменту протидії інформаційній війні в Україні

В умовах залученості провідних країн світу до вирішення проблеми російсько-української війни культурна дипломатія України набуває особливої актуальності як інструмент протидії інформаційній війні. Імідж України сьогодні – це не про туристичну привабливість, а про увагу до подій в Україні та підтримку, яка потім виражається у програмах підтримки біженців, наданні військової допомоги, захисті української позиції в переговорному процесі, покаранні та санкціях проти країни-агресора.

Важливо зазначити, що ефективність культурної дипломатії будь-якої держави невід'ємно пов'язана з міцністю її внутрішнього середовища. Успішні міжнародні комунікації значною мірою залежать не лише від зовнішньої активності, а й насамперед від внутрішнього стану розвиненості культурного простору та готовності до міжнародної комунікації.

Для України, яка довгий час перебувала під інформаційним та культурним тиском, формування культурного простору з глибоким усвідомленням своєї ідентичності є надійним способом досягнення ще більшого успіху в культурній дипломаті та перемоги над російською пропагандою, яка досі панує у світі.

Саме внутрішній культурний потенціал визначає, наскільки держава здатна продукувати цінності, сенси та культурні продукти, які можуть слугувати підґрунтям для здійснення культурної дипломатії. Щоб вразити та надати душевності культурній взаємодії між державами, необхідно закласти щирість та справжню історію у культурний продукт. Ключовим фактором тут є глибоке визначення та прийняття власної ідентичності.

Українська ідентичність сформувалася у складних історичних умовах, що включали довготривалу боротьбу за власну державність, спротив імперській політиці та асиміляції, спроби знищення чи спотворення минулого. В таких умовах важко зберегти власну ідентичність без ворожих впливів наративів та пропаганди, іноді самі українці не усвідомлюють глибини свого народу та свою справжню історію, що є наслідком тривалої русифікації. В сучасних умовах питання ідентичності набуває стратегічного значення, адже транслює як Україна бачить себе та на скільки її народ поважає своє минуле та сучасне. Слід зазначити, що для європейського суспільства повага до власного минулого є вадливим елементом суспільної взаємодії.

Перш за все, потужна культурна дипломатія неможлива без усвідомлення, хто ми є, які цінності сповідуємо та яку історію прагнемо показати світові. В держави та громадянського суспільства має бути єдина стратегія та бачення того якою Україна є в наших очах та якою ми хочемо показати її світові. Саме

національна ідентичність є ядром, яке здатне наповнити культурний продукт глибиною, оригінальністю та емоційною силою.

Для України національна ідентичність також є способом протистояння інформаційній агресії росії. Чітко сформовані наративи про українську історію, традиції, цінності, культурну спадщину та сучасну культуру руйнують російські колоніальні міфи та побутові твердження, які мають вплив на українське населення та на світову спільноту. Так розвиток національної ідентичності не лише зміцнює внутрішню стійкість суспільства, а й формує підґрунтя для зовнішньої культурної дипломатії.

Розвиток національної ідентичності українців можна забезпечити шляхом розвитку української мови як основи ідентичності. Хоч в останні роки в Україні вживання української мови серед населення збільшилося, як і збільшилася кількість україномовного контенту, велика кількість людей продовжує вживати російську мову у побуті, споживати російськомовний контент. Тут також важливо зауважити, що закордоном вживання української мови українцями здатне зруйнувати стереотипи про «непопулярність» української мови та переважне використання російської в Україні.

Для розвитку національної ідентичності також важливо системно переосмислювати та поширювати українську історію, особливо серед дітей та підлітків, робити її цікавою та легкою для сприйняття. На цьому шляху також важливо підтримувати українських митців, журналістів, медіа та освітян, які висвітлюють питання історії та культури України.

Слід поширювати думку серед населення, що саме наша культура може стати «м’якою силою» держави. Підтримка сучасної літератури, музики, театру, кінематографа, дизайн-індустрії, формує цілісну екосистему, яка відображає досвід та талант українського народу. Важливо перед початком виходу на міжнародну арену, сприяти тому, щоб свій народ закохався у власну культуру, бо саме люди є носіями культури та найяскравішими «живими» її репрезентаторами.

Крім того, російський культурний та інформаційний вплив досі присутній в Україні. Країна-агресор не полишає спроб вплинути на українське населення через культуру, мову та інформацію. Щодня в мережі поширюється все більше фейкової інформації та інформаційно-психологічних операцій про ЗСУ, керівництво держави з застосуванням штучного інтелекту. Це створює панічні настрої, роз'єднує народ, що має вплив на загальну консолідацію населення, а також на міжнародну спільноту. Важливо публічно розкривати такі прецеденти та інформувати як своє населення, так і іноземців, сприяти розвитку медіаграмотності та стійкості саме внутрішнього інформаційного середовища. Також не слід забувати, що прикладом для дітей є дорослі, тому рівень їх медіаграмотності, ідентичності та медійної культури має вплив. Слід акцентувати увагу на відповідальності дорослих та розробляти проєкти, медіа стратегії, які націлені на розвиток медіа культури дорослих.

Культурний простір росії особливо має вплив на молоде покоління, яке в мережі може поглинати інформацію та контент створений ворогом та формувати на основі цього свою свідомість. Через музику, фільми, серіали росіяни нав'язують свої цінності молодому поколінню, де присутні бандитизм, нетерпимість, булінг та зверхнє ставлення. В цей час від нас залежить, на яких цінностях будуть рости наші майбутні покоління. Тому необхідно сприяти створенню українського контенту для дітей, розвивати мультиплікацію та блокувати вживання російського та російськомовного контенту в інтернеті.

Доцільним є створення освітніх програм із медіаграмотності, популяризації української історії й культури у школах, формування сучасного культурного продукту для молоді, який зможе замінити російськомовні медіа, які раніше домінували на ринку. Це важливо не лише для інформаційного захисту, а й для розвитку нових поколінь українців із чіткою національною ідентичністю.

Невід'ємною частиною розвитку внутрішнього культурного середовища є підготовка фахівців у сфері культури з акцентом на культурну дипломатію. Сучасний міжнародний діалог вимагає кваліфікованих менеджерів культури,

дипломатів, продюсерів, кураторів, мистецтвознавців та перекладачів, які здатні працювати у глобальному інформаційному середовищі. Спеціалізовані університетські програми, закордонні стажування, обміни та спільні проєкти формують нове покоління професіоналів, які спроможні компетентно представляти Україну на міжнародній арені.

Для розвитку внутрішнього культурного середовища важливо системно підтримувати митців та культурні інституції, які залишаються основними творцями культурного продукту та «голосом» країни. Розширення грантових програм, створення резиденцій, підтримка мобільності художників, забезпечення умов роботи в умовах війни – усе це змінює внутрішній фундамент, який є необхідним для зовнішнього представництва. У кризових умовах культура потребує не лише фінансування, а й стратегічного бачення, що дозволяє митцям залишатися в професії та продовжувати творити.

Отже, формування внутрішнього культурного середовища є базовою умовою розвитку культурної дипломатії України. Маючи стійкий сучасний культурний простір, держава може ефективно формувати свої наративи та забезпечувати їх присутність у світі.

Подальший розвиток української культурної дипломатії потребує чіткого окреслення стратегічних напрямів, які здатні покращити міжнародну підтримку України, розвинути позитивний імідж країни та значно послабити російський культурний вплив.

Одним з основних та найперших напрямів оптимізації культурної дипломатії є посилення інституційної присутності України за кордоном. Мова йдеться про збільшення культурних центрів, підсилення Українського інституту та культурних відділів при дипломатичних місіях. Такі платформи мають бути відкритими для всіх для поширення українського мистецтва, організації культурних подій, поширення правдивої інформації про війну та протидія російським маніпуляціям. Ефективною також є модель партнерських центрів – співпраця з європейськими галереями, театрами, університетами та фондами, які готові представляти українські проєкти у себе в країнах.

Крім цього ці центри мають стати платформою для вивчення та популяризації української мови. Щоб досягти бажання іноземців вивчати українську мову, має бути пророблена комплексна робота в культурній сфері. Адже кожен має відповісти собі на запитання: «Для чого це мені?». Досить часто саме культура викликає інтерес до мови, у людей з'являється бажання пізнати певну культуру глибше. Наприклад, такі настрої серед іноземців виникали після популяризації бродвейської вистави «Кабаре» у Молодому театрі.

Також важливо чітко визначити напрями міжнародної комунікації, сформувати наративи про Україну та сприяти їх поширенню. Культурна дипломатія має забезпечувати постійну присутність України в інформаційному просторі через медіапроєкти, документальні фільми та культурні кампанії. Важливо також формувати наративи про історію України та протидіяти намаганням росії переписати історію. Мають поширюватися тези про те, що Київська Русь – це не росія, про глибокі історичні зв'язки України з іншими країнами, походження українського народу, його долю та історичну суть взаємин з росією. Україна має презентувати нову історичну правду та поширювати її різними культурними способами. Стратегічним є перехід від тимчасових програм до постійних наративних кампаній, що формують образ України як сильної європейської, сучасної, креативної країни з глибоким корінням та унікальною культурою.

Ще одним інструментом міжнародних відносин України має стати цифрова культурна дипломатія. У сучасних умовах цифровий простір відіграє вадливу роль та створює нові можливості для поширення важливої інформації. Сучасна боротьба за увагу у глобальному інформаційному полі ведеться у соціальних мережах, відеоплатформах та онлайн-ЗМІ. Україна повинна мати професійні комунікаційні інструменти, які розповідатимуть про нашу культуру, мову, історію, війну, Героїв і злочини агресора. Це також може реалізовуватися через рекламу, телебачення та медіа інших країн. На цьому шляху важливо розробити цікаві та інтерактивні платформи музеїв, цифрових архівів війни, відеоконтенту іноземними мовами, вони мають бути креативними, але й

зрозумілими та ергономічними. Особливо ефективними є колаборації з міжнародними інфлюенсерами, культурними діячами та медіапроєктами, які можуть доносити важливі наративи до різних аудиторій.

На цьому напрямку слід сприяти поширенню англійської мови, переклад на англійську та створення контенту, який спрямований не лише на українського глядача, а й на іноземців.

Важливим напрямком модернізації культурної дипломатії є підтримка міжнародної мобільності українських митців, що дозволяє формувати живі культурні зв'язки та сприяє появі спільних проєктів у сфері живопису, музики, театру, кіно та дизайну. Це можу бути формат творчої резиденції у партнерській країні або організація ретритів для митців з різних країн, де вони можуть познайомитися, відпочити, набратися натхнення, взаємодіяти один з одним та знаходити однодумців. Також підтримка мобільності митців може забезпечуватися через обміни як вже досвідчених митців, так і студентів культурних закладів освіти. Корисними та цікавими можуть стати двосторонні обміни спеціалістів на кіностудіях, майданчиках або обміни по культурним проєктам. Особливо цінними стають проєкти, які допомагають осмислити проблеми війни та трансформувати його в різні художні форми, зрозумілі для міжнародної аудиторії.

Серед перспективних напрямків теж слід виділити розвиток брендингу України через культуру. Мова, музика, кіно, гастрономія, дизайн мають потенціал стати впливовими інструментами формування державного образу. Багато українських брендів вже презентує нашу державу на високому рівні, але також слід підтримувати початківців та молодих митців у виході на міжнародний ринок.

У цьому напрямку слід розвивати кіномистецтво України, адже на сьогодні це є однією з найпопулярніших сфер, яка доступна для широкої аудиторії як в кінотеатрах, так і онлайн. Особливо важливо та бажано розвивати жанр історичного кіно, яке б у художній формі допомагало осмислити важливі речі та поширювати наративи про Україну та її історію. Наприклад, популяризація

козацтва через кіно, створення яскравих та сильних образів козацьких ватажків, розкриття епічної історії київських князів. Все це сприятиме появі нових сенсів та вражень про Україну на противагу російській «історії». Такі фільми та серіали можна робити у партнерстві з іноземними кіностудіями, що посилить партнерство та забезпечить обмін досвідом. Вдалим прикладом для наслідування у цьому напрямку є зйомка стрічки «Захар Беркут» (2019) у співпраці з Голлівудом. Режисерами фільму стали Ахтем Сіетаблаєв та американський режисер Джон Вінн.

Важливо розвивати зовнішнє спрямування інших креативних індустрій, такі як музика та література. Саме через художні твори та музику люди найчастіше знайомляться з іншою культурою. Творчі індустрії здатні створювати сталі комунікаційні канали, які поєднують емоційний вплив, сучасні форми подачі та широке охоплення. Україна вже зробила досить багато зусиль у напрямку музики, що дійсно підвищило її впізнаваність та сформувало образ «країни з гарними піснями». Проте важливо підтримувати молодих виконавців, щоб вони росли в середині країни та вміло презентували її на міжнародній арені через участь у обмінах, фестивалях, концертах та спільних музичних проєктах.

Література потребує більшої уваги, адже в світі існує певний культ російської літератури, що формує той образ «загадкової російської душі». На противагу цього варто також поширювати українську класичну літературу, розповідати та поширювати твори представників «Розстріляного відродження», дисидентів. Це також потребує роботи над перекладом та друком, розвитку цих напрямків. Важливо також допомагати в популяризації сучасних письменників, сприяти їх присутності у світовій літературі та літературній дискусії.

Слід також звернути увагу на гастрономію, адже українська кухня є частиною української культури, яку також намагалися привласнити росіяни. Гастродипломатія поступово займає помітне місце у світовій практиці, оскільки кухня не лише здатна презентувати культуру країни, а й формувати емоційну близькість та позитивний імідж держави. Крім того, у 2022 році українськи борщ, який росіяни роками презентували як «російську традиційну страву», було

внесено ЮНЕСКО до переліку нематеріальної культури, як елемент української культури.

Культурна дипломатія у цьому напрямку може включати організацію гастрономічних фестивалів, кулінарних шкіл, або навіть відкриття українських ресторанів за кордоном, які будуть передавати атмосферу та презентувати українську культуру. Такі проєкти у сфері гастрономії здатні значно та ненав'язливо посилити впізнаваність України.

Ще одним простим, але поряд з тим важливим елементом культурної дипломатії є поширення сувенірної продукції з українською символікою. Цим методом «м'якої сили» користується росія за кордоном, продаючи шапки-ушанки з радянською символікою, матрьошок та іншу продукцію, яка нагадує про росію. Наприклад, такий інцидент був зафіксований у Чехії, де в крамницях з сувенірами почали з'являтися предмети пов'язані з радянськи союзом та росією, що не має жодного зв'язку з чеською культурною проте користується деякою популярністю серед туристів. Україна має презентувати світу свій бренд та символи, з якими вона буде асоціюватися. Наприклад, це можна реалізувати як невеликі крамниці незламності у містах світу, де будь-хто може придбати сувенір, який нагадуватиме про Україну, а кошти підуть на благодійність. Такий метод буде сприяти розвитку благодійності та поширювати символи, що будуть прямо асоціюватися з Україною.

Окремої уваги потребує усвідомлена інтеграція культурної дипломатії з інформаційною безпекою держави. У контексті російських інформаційних атак культурний компонент стає важливим засобом контрпропаганди. Україна має інвестувати у створення контенту, який би розкривав природу російської агресії, документував злочини, презентував українську культуру як цінність, що потребує захисту. Культурна дипломатія в цьому сенсі стає інструментом формування глобальної підтримки та солідарності.

Роль держави у цьому процесі є визначальною, адже саме вона має взяти на себе відповідальність та координувати важливі процеси під час війни та забезпечувати реалізацію вказаних напрямків оптимізації культурної дипломатії

як інструменту протидії інформаційній війні. Держава має сприяти розвитку програм та підтримці митців, підготовці фахівців у ключових сферах, стимулювати розвиток креативних індустрій та бізнесу, який здатен представляти Україну за кордоном, шляхом надання фінансування. Також держава має забезпечувати постійну участь представників культури за кордоном та координувати співпрацю з культурними інституціями. Слід розуміти, що суб'єкти культурної дипломатії є обличчям держави, тому в її інтересах підтримувати та розвивати ключових учасників міжнародних відносин.

У сучасних умовах важливо наголосити, що культурна дипломатія реалізовуватися не лише на рівні держави та окремих культурних інституцій, а й на рівні регіонів та громад. Так збоку держави варто стимулювати розвиток культурної дипломатії в регіонах, шляхом розвитку програм співпраці, участі у конференціях та спільних заходах для громад України та Європи. Дію культурної дипломатії можна посилити, працюючи точково в різних містах світу саме через громади. Яскравим та успішним прикладом міжрегіональної співпраці є проєкт «Cities 4 Cities», який допомагає громадам з України знайти партнерів за кордоном. Саме такі платформи і проєкти мають стати основою для міжрегіональної культурної дипломатії. Держава може створити спеціальні програми, які сприятимуть співробітництву у культурній сфері між громадами, які мають іноземних партнерів, що дозволить розширити культурний вплив і познайомити світ не лише з Україною загалом, а й з конкретними містами.

Вже зараз для України важливо також формувати повоєнну стратегію культурної дипломатії. Слід розуміти, що з часом увага до України послабне, а обсяги підтримки стануть меншими. Проте з закінченням війни перед Україною постануть нові виклики спричинені наслідками війни та відбудовою. Боротьба за увагу трансформується у боротьбу за ресурси, інвестиції та партнерство. Процес відбудови та залучення партнерів потребуватиме систематичного культурного супроводу. Крім того, через культурні обміни та ініціативи сприятимуть ментальному відновленню українського суспільства.

З початком відбудови буде необхідно спряти постійній комунікації, щодо результатів, успіхів та потреб. Налагоджена комунікація – це запорука розвитку довіри, що також сприяє створенню позитивного іміджу України. Наприклад, це може бути спеціальний медійний проєкт або платформа, де презентується інформація про відбудову.

Наступним компонентом має стати меморіальна дипломатія, що передбачає роботу з пам'яттю про війну, її жертв та історію спротиву. Україна має не лише зафіксувати правду про злочини росії, а й запропонувати світу серію культурних проєктів, які здатні перетворити індивідуальний біль на міжнародне колективне знання. Це важливо не лише для історичної справедливості, а й закріплення відповідальності за росією.

Одним з компонентів стратегії повоєнної культурної дипломатії є культурне позиціонування України як сучасної європейської держави, що відбудовується за новими принципами. Повоєнна Україна має стати прикладом перетворення після руйнування та країною, яка інтегрує кращі практики, інновації та повагу до культурної спадщини у процес реконструкції. Це потребує системної підтримки та все бічної взаємодії представників творчих індустрій – архітекторів, урбаністів, дизайнерів, кінематографістів, які здатні показати нову візію українського розвитку.

Водночас після завершення війни важливо розвивати міжнародну співпрацю у сфері культури та освіти. Після війни Україна потребуватиме інтелектуальних ресурсів, нових зв'язків та культурних проєктів. У цьому контексті культурна дипломатія стає мостом, який дозволяє залучити найкращі світові практики, підтримати інтеграцію у європейський простір, але одночасно з тим зберегти власну ідентичність.

У сучасних умовах повномасштабної війни культурна дипломатія України перестає бути вузькою сферою державної політики, вона перетворюється на один з найефективніших механізмів протидії інформаційним атакам та спосіб консолідації інформаційної підтримки. Для України на сьогодні важливо сформувати міцне внутрішнє культурне ядро, яке забезпечуватиме розвиток

національної ідентичності, підтримка митців та культурних організацій в середині держави, підготовка працівників культури з акцентом на зовнішню комунікацію. Перспективи розвитку культурної дипломатії України полягають у розбудові інституційної присутності за кордоном, системному функціонуванні нормативів, щодо української культури та повернення української історії, розширенні цифрової дипломатії, підтримці мобільності митців і створенні її культурних проєктів, здатних викликати симпатію та захоплення.

Усі ці напрямки є не лише культурними ініціативами – вони безпосередньо впливають на сприйняття та ставлення до України і до військової ситуації. В умовах війни культурна дипломатія та зазначені інструменти здатні створити сталу присутність України в світовому культурному просторі пропри «експансію» росією та її пропаганду. Важливо створити сталий наратив про Україну та сформувати довіру, яка стане щитом проти маніпуляцій ворога.

Отже, аналіз шляхів оптимізації культурної дипломатії як інструменту протидії інформаційній війні не можливий без врахування минулого досвіду української державності, який показує основні успіхи та невдачі, виклики та переваги, які в певному сенсі формували наш образ. Теперішнє показує, що митці, режисери, письменники, музиканти, архітектори, культурні інституції та дипломатичні структури відіграють важливу роль у формуванні позитивного образу України, а також руйнуванні російських пропагандистських наративів та зміцненні міжнародної підтримки.

Напрямки розвитку культурної дипломатії України поєднують презентацію українських цінностей, правдиве інформування про війну, інституційну присутність за кордоном, популяризацію української мови, забезпечення мобільності українських митців та розвиток креативних індустрій. Повоєнна відбудова вимагатиме нових підходів до міжнародної комунікації і саме культурна дипломатія має супроводжувати зміни, які будуть відбуватися в країні.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження підтвердило, що культурна дипломатія є одним з ключових інструментів протидії інформаційній війні в Україні на зовнішній арені, який поєднує функції міжнародної комунікації, роз'яснення правди про російську агресію, формування позитивного іміджу та зміцнення суб'єктності України на світовій арені. Завдання культурної дипломатії під час війни не обмежуються лише культурним представництвом, а сягають питань формування глобальної солідарності з Україною, залучення міжнародної підтримки та протидії ворожій пропаганді у світі. У роботі було проаналізовано теоретичні засади поняття «культурна дипломатія», виявлено зв'язок між культурним впливом та інформаційною безпекою, досліджено історичні передумови становлення української дипломатії, а також окреслено перспективи її розвитку у контексті російської агресії та глобальних інформаційних викликів.

Культурна дипломатія має довгу історію, хоч саме поняття з'явилося у XX столітті, протягом століть держави намагалися здійснювати культурний вплив та формувати привабливий образ сильної держави. Дослідженням української культурної дипломатії різних епох займалися ряд українських науковців - П. Толочка, І. Шевченка, Т. Чухліба, В. Горобця, З. Когута, С. Плохія, а також сучасних дослідників культурної дипломатії та інформаційної війни в умовах російської агресії - Костирю, М. Шевченко, Н. Янченко, Л. Шпаковську, О. Розумну, І. Валюшко, В. Петрова, А. Гольцова, І. Сопілко, В. Череватюка та ін. Їх праці дозволяють простежити як культурні інструменти використовувалися в час Київської Русі, Гетьманщини, УНР та сучасній Україні, демонструючи еволюцію української культурної дипломатії від ранніх форм релігійно-дипломатичних зв'язків до комплексної стратегії протидії інформаційній війні.

Аналіз ключових категорій «культурна дипломатія» та «інформаційна війна» свідчать про їх тісну взаємодію та комплексний зв'язок. Культурна дипломатія визначається як складова публічної дипломатії, спрямована на формування позитивного іміджу держави, розвиток міжкультурних зв'язків, захист культурної спадщини та нівелювання дезінформаційних впливів.

Інформаційна війна розглядається як цілеспрямований вплив на інформаційний простір іншої держави або міжнародний інформаційний простір для маніпуляцій суспільною думкою. Визначення понять підкреслює, що культурна дипломатія здатна нейтралізувати вплив інформаційної війни.

Методологічна база дослідження включає принципи історизму, об'єктивності, системності та міждисциплінарності, а також методи аналізу, синтезу, порівняння, контент-аналізу, історичний, системний та функціональний метод. Саме поєднання цих методів та принципів дозволило виявити зв'язок культурної дипломатії з інформаційною безпекою та сформувати цілісне бачення її функціонування під час війни.

Культурна дипломатія за своєю суттю є формою «м'якої сили», що через популяризацію ідей, традицій і цінностей країни формує позитивний імідж і формує довіру міжнародної спільноти. Вона сприяє розвитку міжкультурного діалогу, захищає національні інтереси та культуру, протидіє впливу ворожих держав і зміцнює міжнародні партнерства. Завдяки їй держава може ефективно досягати стратегічних цілей у міжнародних відносинах без застосування примусу, будуючи тривалі й дружні стосунки з світовою громадськістю.

В умовах сучасної гібридної війни з активним використанням інформаційних засобів, які впливають не лише на інформаційний простір України, а й на міжнародну репутацію, важливо знайти механізми протидії. Культурна дипломатія у цьому контексті виступає найбільш дієвим механізмом, бо покладається на переконання та формування довіри. Поєднуючись з стратегіями інформаційної безпеки та розвитку культури культурна дипломатія здатна протидіяти маніпуляціям та пропаганді в умовах війни. Системна координація дій держави, культурних установ, громадських організацій, медіа та діаспори забезпечує ефективне використання культурної дипломатії для захисту національних інтересів та інтеграції України у світовий культурний простір.

Культурна дипломатія як явище та інструмент має різні моделі реалізації за різними класифікаціями. По-перше, виділяють американську та європейську моделі, в межах останньої існують британська, польська, французька та німецька

моделі, які визначають структуру, суб'єктів, механізми взаємодії, способи фінансування та стратегічні пріоритети. Окрім традиційних методів таких як, культурні обміни та освітні проєкти, дедалі популярнішими стають цифрові технології, соціальні медіа, креативні індустрії та штучний інтелект, що дозволяє ефективно поширювати культурні меседжі та зміцнювати позиції держави.

Аналіз історичного досвіду показує, що українська культура протягом століть була інструментом опору асиміляційній політиці росії. Від козацької дипломатії до УНР культурна дипломатія виконувала функцію самоідентифікації та формування образу країни. Історичний досвід підтверджує, що сильна культурна політика є фундаментом інформаційної стійкості та формування української суб'єктності. Це обумовлює необхідність спиратися на історичні практики державотворення у сучасній культурній дипломатії.

Сучасна культурна дипломатія України пройшла шлях від стереотипного образу до комплексного міжнародного представлення через музику, кіно, театр та інформаційно-культурні проєкти. Події 2013-2014 років та повномасштабне вторгнення росії прискорили демонстрацію національної ідентичності, сміливості та творчості українського народу. Завдяки митцям, брендам і культурним інституціям Україна формує позитивний імідж та довіру. Водночас державі доводиться протидіяти російській пропаганді та надалі посилювати присутність у світовому культурному просторі.

В сучасних умовах культурна дипломатія потребує розвитку внутрішньої культурної спільноти, підтримки митців та підготовки фахівців до зовнішньої комунікації. Розбудова інституційної присутності за кордоном, цифрова дипломатія, мобільність митців та масштабні культурні проєкти формують позитивний імідж України, створюють довіру у світі і стають ефективним щитом проти пропаганди та інформаційних впливів ворога на міжнародну спільноту у контексті війни. Повоєнна стратегія культурної дипломатії України має містити нові формати культурної співпраці та інформування, які будуть супроводжувати повоєнне відновлення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Банах С. Поняття та особливості інформації як теоретичної категорії. Актуальні проблеми правознавства. 2019. № 4. С. 226–231.

2. Браніцька, Т. Р., Кащенко, Н. В., Кухар, І. Г. Культурна дипломатія як спосіб комунікації в інтересах національної безпеки України. 2021. С.167-178.

3. Вєдєнєєв Д. В. Становлення культурної дипломатії Української Народної Республіки періоду директорії (1918–1920 рр.). Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2019. № 2. С. 18–22.

4. Волошаненко В. Що таке Будапештський меморандум і чи може він захистити Україну. Суспільне Кропивницький. 2023. URL: https://suspilne.media/kropyvnytskiy/358542-so-take-budapestskij-memorandum-i-ci-moze-vin-zahistiti-ukrainu/ (дата звернення: 05.11.2025).

5. Вступ до основних понять дипломатії. Studies.in.ua. URL: https://studies.in.ua/diplomat/1294-vstup-do-osnovnih-ponyat-diplomatyi.html (дата звернення: 15.09.2025).

6. Гецко А. Бродвейський мюзикл «Кабаре»: як в Україні відбувається популяризація театру. DeTalks. 2025. URL: https://www.detalks.media/post/brodveiskyi-miuzykl-kabare-yak-v-ukraini-vidbuvaietsia-populiaryzatsiia-teatru (дата звернення: 10.11.2025).

7. Гібридна війна і журналістика. Проблеми інформаційної безпеки : навч. посіб. / ред. В. О. Жадько. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоман., 2018. 356 с.

8. Горобець В. Князі і гетьмани усієї Русі. «Через шаблю маєм право». Злети і падіння козацької держави 1648–1783 років. 2016. 352 с.

9. Горобець В. Українська зовнішня політика після Переяслава: стратегічні цілі та тактичні відступи другої половини 1655 р. Український історичний журнал. Київ. «Наукова думка».2000. №1. С. 32-44.

10. Граньяні Дж., Коренюк М. Як Росія непомітно завойовує світ за допомогою пропаганди. BBC News Ukraine. 2025. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c5y0zzwe7nyo (дата звернення: 09.11.2025).

11. Гречко О. Основні засади і специфіка реалізації культурної дипломатії України в умовах війни. Редакційна колегія. 2024. 45 с.

12. Грушевський М. С. Історія України-Руси. Нью Йорк : Книгоспілка, 1956. Т. 8. 314 с.

13. Гурбик А. Раднотський зовнішньополітичний курс гетьмана України Б. Хмельницького (1656-1657 рр.). Український історичний журнал. 2008. № 6. С. 57-86.

14. Гурбик А. Український гетьманат в умовах Віленсько-раднотської системи міжнародних відносин 50-х років XVII ст.: Історіографічний аспект проблеми . Україна в Центрально-Східній Європі (з найдавніших часів до кінця XVIII ст.). 2008. С. 195-219.

15. Дашкевич Я. Як Московія привласнила історію Київської Русі. Універсум. 2011. № 11-12. URL: https://universum.lviv.ua/journal/2011/6/dashk.htm (дата звернення: 09.11.2025).

16. Дерега В.В. Соціальна і гуманітарна політика: навчальний посібник. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2012. 178 с.

17. Дипломатія. Навчальний посібник. Корольчук Л.В., Баула О.В., Галазюк Н.М., Зелінська О.М., Кравчук П.Я., Лютак О.М., Савош Л.В., Урбан О.А. Луцьк: ПП «Волинська друкарня» 2024, С. 340

18. Дубовик Н., Шило О. Культурна дипломатія як інструмент міжнародної комунікації України. Молодий вчений. 2023. № 4 С. 72-76.

19. Ємельянов В. М. Механізми реалізації культурної дипломатії в сучасних умовах. Інвестиції: практика та досвід. 2024. № 14. С. 192–200.

20. Ємець В.О. Публічна дипломатія як інструмент формування іміджу України в умовах повномасштабної війни. Філософсько-політичні студії. 2023. №46 с.291-296

21. Заболоцька О. 10 зірок України та світу, які носять костюми українського бренду Frolov. Суспільне культура. 2025. URL: https://suspilne.media/culture/1012051-10-zirok-ukraini-ta-svitu-aki-nosat-kostumi-ukrainskogo-brendu-frolov/ (дата звернення: 09.11.2025).

22. Інформаційні виклики гібридної війни: контент, канали, механізми протидії : аналіт. доп. К.: НІСД. 2019 р. С 109.

23. Каргаполова А. Р. Культурна дипломатія у формуванні іміджу України на міжнародній арені: кейс російсько-української війни 2024.

24. Кащенко Н.В. Культурна дипломатія–складова державної політики в сфері національної безпеки країни. The XV International Science Conference «Trends in the development of practice and science», 28–31 грудня 2021, Осло, Норвегія. С. 171-175.

25. Ковалевська О. Гетьманська дипломатія. Український тиждень. 2013. № 50. URL: https://tyzhden.ua/hetmanska-dyplomatiia/ (дата звернення: 01.11.2025).

26. Когут З. Російський централізм і українська автономія Ліквідація Гетьманщини 1760-1830. Київ : Основи, 1996. 317 с.

27. Комплексна геостратегія України в протистоянні з російською федерацією. *Стратегічне позиціонування України в сучасному міжнародному просторі* : Матеріали Міжнар. наук. конф., м. Київ, 18 жовт. 2018 р. 2018. С. 10–12.

28. Коржук І. О. Зміни аксіологічного змісту культурної дипломатії України в період 2014–2021 років. Культурологічний альманах. 2024. № 4. С. 343–347.

29. Коржук І. О. Міжкультурні комунікації та м'яка сила: роль культурної дипломатії у формуванні позитивного сприйняття країни. In Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір: матеріали VII Всеукр. наук. конф. молод. вч., асп. 2023. (р. 15).

30. Костиря, І., Шевченко, М., Янченко, Н. Культурна дипломатія як ідентифікатор держави в контексті глобалізації. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2021. № 4. С. 20-25.

31. Культурна дипломатія : навч. посіб. / ред.: І. Б. Матяш, В. М. Матвієнко. Київ : Ін-т міжнар. відносин КНУ ім. Тараса Шевченка; Наук. т-во історії дипломатії та міжнар. відносин. 2021. 252 с.

32. Кушнарьова М. Українська культурна дипломатія під час війни: досвід, проблеми, перспективи. Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2023. № 67. С. 35–53.

33. Малюта, О. Культурна дипломатія як засіб збереження української державності. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 2025. № 38. С. 153–170.

34. Марущак М. Й. Історія дипломатії XX століття : курс лекцій : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. М-во освіти і науки України, Військ. ін-т при Нац. ун-ті «Львівська політехніка». Львів: Бескид Біт, 2003. 303 с.

35. Марченко А. Культурна дипломатія: Поняття та механізми реалізації. Економіка та суспільство. 2024. 70 с.

36. Меженська О. В. Російсько-українська війна – війна дипломатії. Актуальні проблеми політики. 2024. № 73. С. 134–139.

37. Морі Є. «Козацьке» бароко: як Україна переосмислювала європейську архітектуру. Суспільне новини. 2021. URL: https://suspilne.media/182268-kozacke-baroko-ak-ukraina-pereosmisluvala-evropejsku-arhitekturu/ (дата звернення: 01.11.2025).

38. Нагорняк Т.Л., Осмоловська А.О. Присутність України в інформаційному просторі прикордонних держав після 2014 р. Політологічний вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Київ, 2020. Вип.85. С. 226–236

39. Осадча Я. Виповнилося 407 років: 15 цікавих фактів про Києво-Могилянську академію. Українська правда. 2022. URL: https://life.pravda.com.ua/society/2022/10/15/250854/ (дата звернення: 30.10.2025).

40. Палєєва Ю. Генезис поняття «дипломатія». Вісник університету імені Альфреда Нобеля. 2021. № 2. С. 109–112.

41. Парчевська В. В., Паніна І. Г. Дискусія щодо поняття «Культурна дипломатія». Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. 2020. Т. 1, № 12. С. 74–78.

42. Пересунько Т. В. Європейське турне Української республіканської капели як інструмент культурної дипломатії УНР (1919–1920 роки).Український археографічний щорічник. -2016. № 19-20. С. 338-350.

43. Плохій С. Козацький міф. Історія та націєтворення в епоху імперій. Авториз. пер. з англ. М. Климчука. Laurus. 2015. 400 с.

44. Поплавська М. Культурна дипломатія: трансформація дефініції поняття в контексті еволюції світової спільноти (1930-ті–початок 2020-х рр.). Культура і сучасність. 2022. №2. С 30-35.

45. Правові засади інформаційної безпеки України : монографія / П. Біленчук та ін. Харків, 2018. 289 с.

46. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII : станом на 14 черв. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text (дата звернення: 05.09.2025).

47. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки» : Указ Президента України від 28.12.2021 № 685/2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text (дата звернення: 07.10.2025).

48. Процюк М. Публічна та культурна дипломатія як засіб «м'якої сили» України: запозичені моделі, реальні кроки та стратегічні пріоритети. Зовнішня політика і дипломатія: традиції, тренди, досвід. Серія «Політичні науки». 2016. № 22. С.21–28.

49. Ржевська Н. Культурна дипломатія України: сучасний стан та перспективи. Міжнародні відносини. Серія Політичні науки. 2018. № 18 URL: http://journals.iir.kiev.ua/index. php/pol_n/article/view/3377

50. Розумна О. П. Культурна дипломатія України: стан, проблеми, перспективи : Аналіт. доп. Київ, 2016. 53 с.

51. Савон К. Міжнародний імідж України: сучасний стан та перспективи розвитку. Актуальні проблеми політики. 2019. № 64. С. 180–193.

52. Саракун Л. Експлікація поняття "культура" в сучасному філософському дискурсі. Науковий вісник Чернівецького національного університету. 2011.

53. Сенченко О. М'яка сила книги у гібридній війні Росії проти України. *Вісник Книжкової палати*. 2018. № 4. С. 30-38.

54. Слісаренко І. Теорія і практика «м'якої сили» в міжнародних відносинах. Український науковий журнал "ОСВІТА РЕГІОНУ". 2008. Т. 1-2. URL: https://social-science.uu.edu.ua/article/24 (дата звернення: 03.10.2025).

55. Смолій В., Степанков В., Горобець В., Чухліб Т. Дипломатія Українського Гетьманату в міжнародних політичних комбінаціях раннього нового часу / Відп. ред. В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. – Київ: Інститут історії України. 2022. 512 с.

56. Сопілко І. М., Череватюк В. Б. Інформаційно-культурна війна в умовах збройної агресії. Юридичний вісник. 2022. Т. 2. № 63. С. 236–241.

57. Степанков В.С. Дипломатична служба Богдана Хмельницького. 2004. Т 2. 688 с.

58. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України 2021–2025. (2021). URL: https://mfa.gov.ua/storage/app/sites.

59. Стратегія розвитку культури України до 2030 : від 28.03.2025. URL: https://www.culturestrategyukraine.org/_files/ugd/7c6c29_a8e39216791e4105b209be10f8e2bd2b.pdf (дата звернення: 04.10.2025).

60. Струбельний О. Мазепинці. Український сепаратизм на початку XIII ст. Київ : "Либідь", 1994. 238 с.

61. Сухорольська І. Роль культурної дипломатії у зміцненні репутаційної безпеки держави. Synergy of the eastern partnership countries and the european perspective: from crisis to opportunity. 2025. С. 9-16.

62. Ткаченко Ф. В. Безпека національного інформаційно-культурного простору: нові підходи та стратегії захисту. Суспільство, наука, освіта: актуальні дослідження, теорія та, С. 62-64.

63. Товкачова А. С., Федоренко К. В., Глущенко Я. І. Значення кулькурної дипломатії у контексті зовнішньополітичної безпеки держави: досвід Швейцарської конфедерації. Забезпечення стійкості у складних умовах. : Матеріали Міжнар. наук. конф., м. Харків, 8 черв. 2023 р. С. 148–150.

64. Толочко П. Київська Русь. Абрис.1996. 360 с.

65. Троян В. ЦПД: РФ запустила в Європі пропагандистську кампанію «Росія – не мій ворог». Інститут масової інформації. 2025. URL: https://imi.org.ua/news/tspd-rf-zapustyla-v-yevropi-propagandystsku-kampaniyu-rosiya-ne-miy-vorog (дата звернення: 07.11.2025).

66. Туранли Ф. Дипломатична діяльність українських гетьманів: чорноморський вектор. Європейські історичні студії. 2017. № 7. С. 125–149.

67. Україна очима іноземців: 5 зруйнованих міфів. NV Україна. 2016. URL: https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/savchenko-prijihala-v-moskvu-253441.html (дата звернення: 04.11.2025).

68. Федорук Я. Трансільванське князівство у 1656 році: вибір політики між Україною, Швецією та Річчю Посполитою. Український археографічний щорічник. 2013. № 18. С. 219-244.

69. Фещенко І. В. Іформаційна війна як органічна складова сучасного збройно-політичного конфлікту. «Філософія та політологія в контексті сучасної культури». 2021. Т. 13, № 1. С. 96–103.

70. Хімко Я. П. Поняття інформації, її види, значення та особливості збереження. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2024. С. 442–446.

71. Хоменко А. Культурна дипломатія України під час російсько-української війни. *Збірник матеріалів V Міжнародної наукової конференції*

студентів і молодих вчених : Міжнар. наук. конф., 21 листоп. 2023 р. С. 170–173.

72. Центр Праги заполонили сувеніри з російською та радянською символікою. Чехія онлайн. 2025. URL: https://czechia-online.cz/czentr-pragy-zapolonyly-suveniry-z-rosijskoyu-ta-radyanskoyu-symvolikoyu/ (дата звернення: 03.12.2025).

73. Чухліб Т. Гетьмани і монархи. Українська держава в міжнародних відносинах 1648-1714 рр. Інститут історії України НАНУ. 2003. 518 с.

74. Шамборовський Г., Мусієнко Н. Завдання і можливості культурної дипломатії у розвитку сучасної держави та інститутів громадянського суспільства в Україні (програмний документ). Агора. 2016. Випуск 14. С.91–100.

75. Шевченко Л. В. «Розвиток культурної дипломатії в реалізації зовнішньої політики України і врядуванні». 2025 С. 224.

76. Шевченко І. Україна між Сходом і Заходом. Нариси з історії культури до початку XVIII століття / ред. А. Ясіновський ; пер. з англ. М. Габлевська. Львів. 2001. 250 с

77. Шейко В. В епіцентрі уваги: підсумки 2022 року в культурній дипломатії URL:https://lb.ua/culture/2022/12/30/540637_epitsentri_uvagi_pidsumki_2022_roku.html

78. Шпаковськи Л.В. Культурна дипломатія як гнучкий інструмент у налагодженні міждержавних відносин. *Культурологічний альманах*. 2017. № 5. С. 153–156.

79. Шпет Я. Як розвивалася російська пропаганда. Суспільне Культура. 2022. URL: https://suspilne.media/culture/224927-ak-rozvivalasa-rosijska-propaganda/ (дата звернення: 06.11.2025).

80. Які наративи та методи найчастіше використовує російська пропаганда. УКРІНФОРМ. 2023. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-

society/3713144-aki-narativi-ta-metodi-najcastise-vikoristovue-rosijska-propaganda.html (дата звернення: 09.11.2025).

81. Якою бачать Україну іноземці. Український тиждень. 2011. № 50. URL: https://tyzhden.ua/iakoiu-bachat-ukrainu-inozemtsi/ (дата звернення: 06.11.2025).

82. Якою Україну та українців бачать іноземці. Запорозька Січ. 2020. URL: https://sich.zp.ua/iakoiu-ukrainu-ta-ukraintsiv-bachat-inozemtsi (дата звернення: 07.11.2025).

83. Ямборко О. «Щедрик» проти «русского міра». Сторіччя української культурної дипломатії , *Кіно-Театр*, 2023, № 2, С. 16-17.

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Бенда Ангеліна Дмитрівна, магістрантка 2 курсу магістратури, форма навчання денна, факультет соціології та управління, спеціальність «публічне управління та адміністрування» освітньо-професійна програма «публічне управління та адміністрування», адреса електронної пошти angelinabenda123@gmail.com,

– підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Культурна дипломатія як інструмент протидії інформаційній війні в Україні» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений;

– заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

– згоден на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата_____ Підпис_____ ПІБ (студент) Бенда А.Д.

Дата_____ Підпис_____ ПІБ (науковий керівник) Кас'яненко Д.В.